

SKOLLEDAREN.

En tidning för Sveriges viktigaste chefer

Ledarskap

Så bygger du en
fungerande elevhälsa

Dilemmat

Var går gränsen för det
personliga engagemanget?

Nyheter

Tillbaka på Risbergsska
efter dådet

Guide

Få koll på barnens och
elevernas rättigheter

Jimmy Täck, rektor
för kulturskolan i
Lessebo, når eleverna
med problematisk
skolfrånvaro genom
skapandets kraft.

KULTUR- BYGGAREN

Tema

ELEVHÄLSA

Så många skolledare
saknar resurser
till barn- och
elevhälsan.

Läslust Norden

-En komplett inredningslösning särskilt framtagen för att möta behoven i dagens moderna skolbibliotek- oavsett om det är litet, medelstort eller stort.

Upptäck våra hyllsystem och inredningslösningar för både privata och offentliga miljöer.

HYLLTEKNIK

Nr
06 / 2025

Skolledaren

En tidning för Sveriges
viktigaste chefer

Innehåll.

08

07 / Ledare

"Vi inom skolan har ett extra stort ansvar att vara förebilder när debattklimatet hårdnar", skriver förbundsordförande Ann-Charlotte Gavelin Rydman.

08 / Tema: Elevhälsa

Mer än hälften av skolledarna i vår undersökning saknar resurser till elevhälsan. Samtidigt riktas skarp kritik mot regeringens vilja att ändra riktning för elevhälsan.

21 / Ledarskap

Så fångar du upp barnperspektivet i elevhälsoarbetet, enligt utvecklings-samordnaren Anders Lindmark.

28 / Reportage

Här får kulturskolans och grundskolans samarbete eleverna till skolan. Möt grundskolerektor Amra Zulic och Jimmy Täck, rektor för kulturskolan i Lessebo.

36 / Nyheter

Efter masskjutningen på Campus Risbergska i Örebro har rektorer, lärare och elever återvänt.

38 / Dilemmat

Efter en incident kring en mamma, vars son länge utsatts för mobbning, frågar sig rektor Niclas hur långt hans personliga engagemang bör sträcka sig.

41 / Enkäten

Fyra rektorer svarar: Här är bästa rådet jag fått av en annan ledare.

43 / Skolsverige runt

Aktuellt och kuriosita i skolans värld.

45 / Krönika

"Att aktivt motverka mobbning är en medveten handling som du och din personal behöver göra varje dag", skriver Daria Ramzi, skolledare.

47 / Ditt medlemskap

Tina Lyckman blir ny ordförande för Sveriges Skolledares lokalförening i Stockholm.

28

21

38

Därför sätter vi elevhälsan i fokus

Vi på Skolledarens redaktion får tacksamt nog ynnesten att i vår vardag ta del av era berättelser från yrket, om glädjen och om utmaningarna.

Om kärleken till jobbet som ofta är krävande, både tidsmässigt och emotionellt. Vi vet att ni är många som varje dag ger av er kraft för att finnas där för era elever.

Skolan ska bära ett stort ansvar – som majoriteten av skolledare och lärare tar.

Vi har under året rapporterat om många politiska förändringar som påverkar skolledares förutsättningar att leda sin verksamhet. Det handlar om allt från nya betygssystem, läroplaner och säkerhetsfrågor till mobilförbud och ledighetsansökningar. Merparten trattar ner till ärenden på skolledares bord.

NÄR DET HÄR numret landar hos er väntar vi på en av de mest omskrivna utredningarna – elevhälsan och dess inriktning. Ska den omstöpas till ett mer medicinskt uppdrag eller behållas i sin nuvarande, tvärprofessionella kostym? En viktig fråga för alla inom skolan, och framför allt för barnen och eleverna.

Inför att utredningens förslag kommer har vi på Skolledaren undersökt dels hur förutsättningarna ser ut i dag att leda och organisera elevhälsan ute på skolorna, dels vilken framtid skolledare vill se för elevhälsan. Klart är att resurserna till verksam-

heten står i fokus, då en majoritet saknar rätt budgetmässiga förutsättningar.

Ta del av undersökningen och vad de olika sidorna tycker på kommande uppslag. Missa inte heller reportaget från Lessebo kommun, som hittat en väg för att fånga upp elevernas mående och skolnärvaro – genom kulturskolan. Trevlig läsning!

Emelie Henricson
Chefredaktör

Foto: Sophie Lagerholm

DIGITALT

Skolledaren.se – alltid senaste nytt

- Vill du få senaste nytt om skolpolitik eller reportage och möten med kollegor i skolans verklighet? Läs oss digitalt på Skolledaren.se.
- Följ oss också i våra sociala kanaler – vi finns på LinkedIn, Facebook och X (tidigare Twitter).
- Du missar väl inte heller nyhetsbrevet Skolledare Fredag? Anmäl dig till nyhetsbrevet på Skolledaren.se. Håll utkik i mejlkorgen varje fredag!

SKOLLEDAREN.

REDAKTION

Emelie Henricson
Chefredaktör & ansvarig utgivare
emelie.henricson@skolledaren.se

Lars Eriksson
Art Director
lars.eriksson@skolledaren.se

Lenita Jällhage
Reporter
lenita.jallhage@skolledaren.se

Håkan Söderberg
Reporter
hakan.soderberg@skolledaren.se

Hampus Hagman
Digitalchef
hampus.hagman@skolledaren.se

KONTAKT

Mejl: redaktionen@skolledaren.se
Post: Skolledaren, Box 27038,
102 51 Stockholm

Webb: Skolledaren.se

Ges ut av: Sveriges Skolledare

Produktion: Ahead Publishing

Tryckeri: Stibo Complete

TS-upplaga: 17 400 ex (2024)

Medlem: Sveriges Tidskrifter

Omslagsfoto: Suvad Mrkonjic

Nästa nummer: 28 oktober

facebook.com/skolledaren

linkedin@skolledaren

PRENUMERATION

Medlem: Om du inte längre vill ha tidningen kan du kontakta Medlems-service på 08-567 062 00.
Ej medlem: Kontakta larartidningar@flowyinfo.se eller 08-799 62 50.
Helårsprenumeration 576 kr.

ANNONS

Annonsbokning: Andrea Åhslund
Mediakraft AB
andrea.ahslund@mediakraft.se,
tel: 073-508 05 73
mediakraft.se

Redaktionen ansvarar inte för icke beställt material. Allt innehåll i tidningen lagras och publiceras elektroniskt. Förbehåll mot sådan lagring måste anmälas i förväg.

Webb: sverigesskolledare.se
Telefon: 08-567 062 00
Postadress: Box 3266,
103 65 Stockholm
Besöksadress: Vasagatan 48,
111 20 Stockholm

För att fler ska få lära sig mer.

Elever tar till sig kunskap på olika sätt. Det vet vi sedan länge. Med NE Komplett, en heltäckande och unik kombination där de tryckta läromedlen avspeglar de digitala versionerna, kan dina lärare undervisa både varierat och elevantpassat. Det gör att fler elever får rätt förutsättningar för att lära sig mer. Och så ska vi förstås ha det.

Läromedel från ett riktigt kunskapsföretag

Upptäck
prisvärda paket
för skolan!

Skolledarnas viktigaste mötesplats

Nordiska Skolledarkongressen
17–18 mars 2026, Svenska Mässan

Demokrati · AI · Utredningar & reformer
Kollektivt lärande · Socialtjänstlagen
Elevhälsa · Arbetsmiljö
Skolbibliotek

SÄKRA
DIN
PLATS!

Nordiska Skolledarkongressen
17–18 mars 2026, Svenska Mässan, Göteborg
Arrangeras av Svenska Mässan och Sveriges Skolledare
www.skolledarkongressen.se

Nr 06 / 2025	Ann-Charlotte Gavelin Rydman	Ledare.
	Förbundsordförande Sveriges Skolledare	

Skolan behöver ett öppet och tryggt klimat

”Vi inom skolan har ett extra stort ansvar att föregå med gott exempel.”

Jag är glad och stolt över att få leda ett förbund som ger frågor om yrkesetik och professionalitet så stort utrymme. Inrättandet av ett yrkesetiskt råd har mötts av positiva reaktioner såväl inifrån förbundet som från andra samhällsaktörer. Det ska bli intressant och viktigt att följa de diskussioner som det yrkesetiska rådet kommer att föra tillsammans med förbundsstyrelsen. För diskussioner behövs. Jag blir både skakad och ledsen över den tråkiga och oförsonliga ton som kan prägla inlägg i skoldebatten i dag. Fulltolkningar av andras åsikter har blivit det nya normala. Debattörer som vill föra

fram alternativa synsätt kan få såväl sina avsikter som sin människosyn ifrågasatt. Jag ser med oro på detta hårdnande debattklimat och menar att vi inom skolan, som har statens uppdrag att utbilda och fostra barn och ungdomar i såväl värdegrundsfrågor som demokratiska principer, har ett extra stort ansvar för att själva föregå med gott exempel. Det kanske låter präktigt, men alternativet är så mycket värre.

VI SKOLLEDARE VET också hur snabbt en organisations arbetsklimat kan försämrats av dogmatiker som sätter sig till doms över vilka förslag som får läggas fram och vilka som är fel från början. Sådana arbetsgrupper fungerar sällan bra. En personalgrupp som i stället präglas av öppenhet, tillit och respekt får också kraft att skapa samma miljö i barn- och elevgrupperna. I våra yrkesetiska riktlinjer tar förbundet också tydlig ställning för vikten av respektfullt bemötande och ett öppet och tryggt klimat.

Det är viktigare än någonsin att vi i skolan visar på en alternativ väg än den som leder mot ökad polarisering och hårdnande ton i samhällsdebatten. Vi ska visa att olikheter inte är ett hot, utan en möjlighet till lärande och utveckling. Vi ska visa att respekt inte betyder enighet i allt, utan viljan att förstå och bemöta varandra med värdighet. Här kan elevhälsans breda uppdrag – att främja, förebygga och stödja – bli en förebild.

ELEVHÄLSAN HAR EN central roll i arbetet med att skapa goda förutsättningar för bra utbildning för alla barn och elever. Deras kompetens kring psykisk hälsa, socialt klimat och förebyggande insatser bidrar till att skapa goda förutsättningar för trygghet och studiero. När elevhälsans perspektiv vävs samman med det pedagogiska uppdraget kan vi tidigt upptäcka hinder för lärande och tillsammans skapa lösningar som stärker både individen och gruppen. Elevhälsans arbete är inte ett sidospår utan en integrerad del av skolans kärnuppdrag. Det betonar jag i alla sammanhang jag kan. Den uppdelning av elevhälsan mellan lärande och vård som vissa politiska partier verkar vilja se tror jag skulle bli direkt kontraproduktiv. Vill vi ha ett samhälle som präglas av sammanhållning och tolerans måste grunden byggas av en utbildningssektor som också har inkludering som huvudprincip. Och för att lyckas med det krävs en tvärprofessionell och sammanhållen elevhälsa. ■

Foto: Ola Westerberg

Vem fångar elevhälsans framtid?

Mer än varannan skolledare anser sig inte ha tillräckliga resurser till elevhälsan, enligt Skolledarens undersökning. Samtidigt vill regeringen förändra elevhälsan genom ett tydligare vårduppdrag – och bryta ut den specialpedagogiska kompetensen. Det har mött ett massivt motstånd från bland annat skolledare.

NY UNDERSÖKNING

Skolledare saknar resurser till elevhälsan

58 procent av landets skolledare anser sig inte ha tillräckliga resurser för att täcka elevhälsans behov. Det visar Skolledarens egen undersökning.

– Den höga arbetsbelastningen och bristen på resurser är elevhälsans verkliga problem. Att splittra den kommer inte att lösa det, säger Ann-Charlotte Gavelin Rydman, förbundsordförande i Sveriges Skolledare.

Ann-Charlotte Gavelin Rydman

”Regeringen måste fokusera på de verkliga problemen.”

Text: Håkan Söderberg

Den 27 november ska utredningen ”En förbättrad elevhälsa” lämna sitt slutbetänkande. Den har som uppdrag att se över elevhälsans syfte och uppdrag, att göra en översyn av elevhälsans huvudmannaskap och ledning, att utforma en elevhälsogaranti, samt att föreslå hur samverkan mellan elevhälsan, skolan i

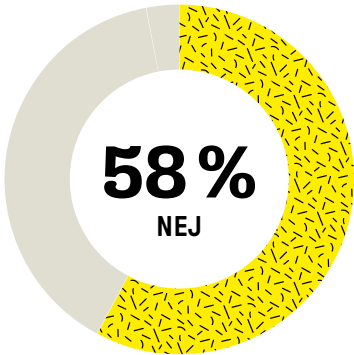
övrigt, hälso- och sjukvården och socialtjänsten kan förbättras. Särskild utredare är Åsa Lundqvist. Men utredningen har redan mött stark kritik. Bland annat har Sveriges Skolledare tillsammans med Akademikerförbundet SSR och Sveriges psykologförbund kritiserat utredningens direktiv i ett gemensamt debattinlägg i Dagens Samhälle. Det som väckt mest ont blod är en formulering i de direktiv som getts utredningen: ”Ett första steg mot en förbättrad elevhälsa med ett tydligt vårduppdrag kan därför vara att bryta ut den specialpedagogiska kompetensen från elevhälsans verksamhet, så att speciallärare och specialpedagoger får en tydligare hemvist i lärarkollektivet i stället för i elevhälsan. På så sätt skulle både ett stärkt vårduppdrag för elevhälsan och bättre förutsättningar för skolans specialpedagogiska insatser kunna uppnås.”

MEN DE TRE kritiska fackförbunden menar att styrkan i elevhälsoarbetet ligger i det tvärprofessionella samarbetet mellan rektorer,

skolläkare, psykolog, kurator, specialpedagog/speciallärare och lärare.

– Det är bättre att fokusera på det som är de verkliga problemen. Hög arbetsbelastning, otillräckliga resurser, och den ojämlika tillgången till kompetenser i landet. Det är inte nya organisationsmodeller eller splittrade uppdrag som kommer att vara lösningen på dem. Nu hoppas jag att regeringen ser den tydliga signalen att vi tre förbund som representerar flera av elevhälsans professioner går ut tillsammans, och lyssnar på våra synpunkter, säger Ann-Charlotte Gavelin Rydman.

SKOLLEDAREN HAR SKICKAT ut en enkät till våra läsare om elevhälsan. Knappt 400 skolledare runt om i landet har svarat. Vi har bland annat ställt frågor om hur den egna elevhälsan fungerar och vad man tänker kring regeringens utredning. 58 procent menar att man inte har tillräckliga resurser för att täcka elevhälsans behov. Men då handlar det snarare om att man har för få speciallärare eller specialpedagoger, ➤

Mer än varannan saknar resurser

Har du de budgetmässiga resurserna till elevhälsan som du behöver?

Nej:	58 %
Ja:	39 %
Vet ej/vill inte svara:	3 %

Hur bedömer du att elevhälsan fungerar i din verksamhet?

Mycket bra:	33 %
Bra:	53 %
Mindre bra:	11 %
Dåligt:	3 %

Vilka elevhälsoresurser har du tillgång till på din enhet?

Skolläkare:	74 %
Skolsköterska:	96 %
Psykolog:	84 %
Kurator:	97 %
Specialpedagog:	85 %
Speciallärare:	79 %

Så gjordes undersökningen
Undersökningen är gjord bland Skolledarens läsare genom en digital enkät. Totalt svarade 392 skolledare. Nedan redovisas också ett urval av frisvaren i enkäten.

Inom vilken skolform arbetar du huvudsakligen?

Grundskola F–3:	20 %
Grundskola 4–6:	16 %
Grundskola 7–9:	14 %
Grundskola F–9:	17 %
Gymnasieskola:	20 %
Förskola:	3 %
Vuxenutbildning:	1 %
Folkhögskola:	0 %
Anpassad grund- och/eller gymnasieskola:	4 %
Annat:	5 %

Vilken är din befattning?

Rektor:	64 %
Biträdande rektor:	27 %
Verksamhets-, skol-, områdeschef:	4 %
Förvaltnings-, avdelnings-, enhetschef:	4 %
Annat:	1 %

Vilken verksamhetsform arbetar du inom?

Offentlig huvudman (kommun, region, stat):	87 %
Enskild huvudman, del av koncern:	6 %
Enskild huvudman, aktiebolag:	3 %
Enskild huvudman, förening:	2 %
Enskild huvudman, stiftelse:	2 %

Hur fungerar elevhälsan hos dig?

”Jag har svårt att behålla personal inom central elevhälsa, de byts ut vilket försämrar möjligheten till att få till en stabil verksamhet. Vid sjukfrånvaro ersätts inte dessa professioner vilket skapar fördröjningar i elevhälsoarbetet speciellt vid viktiga utredningar. Det som är bra är att vi har god kompetens och bra utbildningsnivåer.”

”Jag har ett oerhört bra elevhälsoteam med hög kompetens som samarbetar på ett gott sätt med skolans personal. Eftersom elevhälsoarbetet börjar i klassrummet är det där jag saknar de resurser eleverna borde få del av. Den ökade psykiska ohälsan bland de yngre eleverna med bland annat problematisk skolnärvaro gör att vi saknar resurser att möta upp eleverna på ett bättre sätt redan från början.”

”Vi behöver fler speciallärare. Behöver också en skolpsykolog som även utreder och inte bara handleder.”

”Det fungerar för att jag är chef för kurator, skolsköterska, speciallärare och specialpedagog. Då kan vi tillsammans arbeta förebyggande och främjande med våra lärare, och samverka för att skapa en trygg skola för lärande.”

”Elevhälsopersonalen har en egen elevhälsovård som inte samarbetar med oss rektorer. Elevhälsans personal får jobba hemifrån under elevtid och fokus ligger på möte i stället för arbete med eleverna. Elevhälsan lyssnar inte in rektor och motarbetar ibland beslut vilket ger en otrygghet i organisationen.”

”Vi räcker inte till, elever har stora behov av särskilt stöd, kuratorskontakt och föräldrar behöver bearbetas utifrån eleven.”

”Jag har endast 25 procent speciallärare, 20 procent skolsköterska, 50 procent specialpedagog, 50 procent kurator, 10 procent psykolog beroende på att vi är en liten skola med 140 elever. Det gör det svårt att arbeta systematiskt.”

”Det som jag saknar är ett enklare och smidigare sätt att samarbeta med BUP och vården. Just nu vill BUP inte lämna detaljer i en utredning utan ger bara diagnosen. Vården har börjat säga att vi ska sjukskriva barnet i skolan. Jag som rektor ska göra det. Helt absurt.”

inte att de borde lyftas ut från elevhälsoteamen. En uppfattning som förstärks av de många frisvar vi fått. Här är tre exempel från enkäten på synpunkter på den egna verksamheten:

”Tvärprofessionell samverkan i alla led fungerar superbra. Alla i teamet bidrar. Lärande, hälsa och utveckling prioriteras starkt.”

”Vi har ett systematiskt främjande, förebyggande och åtgärdande arbete i god balans. Självklart behöver vi mer resurser men inte andra direktiv.”

”Ser att vi skulle behöva större tillgång till skolpsykolog och kurator för att på ett bättre sätt kunna arbeta förebyggande och främjande.”

PÅ FRÅGAN OM regeringens utredning finns en omfattande kritik även om det också finns röster som tycker att utredningens direktiv är värda att diskutera. Några röster:

”Elevhälsan har de senaste åren börjat arbeta främjande och förebyggande med alla professioner inblandade i ett team. Alla professioner behövs för att skolan ska kunna stödja eleverna i deras kunskapsutveckling. Skolan är en organisation som ska hjälpa elever att komma så långt som möjligt i deras kunskapsutveckling. Det är det fokus vi ska ha. Låt vårdens ta hand om perspektivet sjukdom. Skolan ska inte vara en vårdinrättning. Skolan ska arbeta salutogent.”

”Jag vill inte att elevhälsan ska ta över vårdens uppgifter. Skola är skola och den enda

”Risken om elevhälsan splittras är att vi hamnar i stuprör.”

Pia Skott

instansen som kan utbilda. Det är viktigt att hålla isär, och samtidigt se till att regionen stegar upp och skapar enheter som samarbetar för att skolan ska kunna uppfylla sitt uppdrag.”

”Jag är orolig för att man slår sönder väl fungerande strukturer men jag kan förstå om man behöver göra förändringar. Det viktigaste är att vi får förutsättningar, både utbildning och ekonomi, och att vi får goda förutsättningar att samarbeta mellan alla olika professioner – det är när vi tänker och arbetar tillsammans som vi gör de viktigaste framstegen.”

DIREKTIVEN HAR OCKSÅ fått hård kritik från Intresseföreningen för speciallärare och specialpedagoger, Sveriges skolkuratorers förening, Riksföreningen för skolsköterskor, Svenska skolläkarföreningen och Psifos (psykologer i förskola och skola).

I en nyligen utgiven rapport, ”Elevhälsa på elevers villkor” från Tim Bergling Foundation, Sveriges Elevkårer och Sveriges Elevråd (se sidan 16) konstateras att Sveriges elever vill ha en elevhälsa som fokuserar på tidiga insatser, välmående och trygghet i skolmiljön och inte i första hand en sjukvårdsinriktad elevhälsa.

– Beskedet från eleverna är tydligt. Sedan är det upp till utredare och beslutsfattare att ge besked om man vill lyssna på eleverna, säger Agnes Tell, ordförande i Sveriges Elevråd.

Ann-Charlotte Gavelin Rydman konstaterar att motståndet mot direktiven som utredningen jobbar efter är kompakt.

Foto: Emma Wallskog
Pia Skott är universitetslektor och har skrivit flera rapporter kring elevhälsa.

– Syftet med tvärprofessionella team är att jobba förebyggande på individ-, grupp- och skolenhetsnivå. Risken om man splittrar är att vi hamnar i stuprör. Så vi hoppas utredaren lyssnar på det alla tycker och säger i den här frågan. Jag undrar också i vilken utsträckning regeringspartierna har med sig sina lokala företrädare ute i landet, säger Ann-Charlotte Gavelin Rydman.

PIA SKOTT, FORSKARE, universitetslektor och utbildningschef vid rektorsprogrammet på Stockholms universitet har skrivit flera rapporter kring elevhälsa. Hon menar att man borde fokusera på det som fungerar bra i dag.

– Det finns myndigheter, organisationer, forskare och rektorer som har exempel på hur det kan fungera. Fokusera på det, säger hon.

Ett framgångsrikt elevhälsoarbete är ett lagarbete – ett multiprofessionellt arbete – som är någonting utöver att vara olika grupper av enskilda professioner, har hennes forskning visat.

– Det handlar om ett främjande och förebyggande arbete. Att man ser elevhälsoarbetet som kärnverksamhet. Att elevhälsa också handlar om välbefinnande både för elever och personal, inte bara frånvaro av sjukdom, säger Pia Skott.

Den 27 november ska besked komma hur regeringens utredare tänkt sig den framtida elevhälsan. Läs mer om reaktionerna på utredningen på kommande sidor. ■

Hur ser du på regeringens direktiv till utredningen ”En förbättrad elevhälsa”?

”Det är bra att det ses över så att elevhälsan blir en integrerad del i skolan, det är inte så överallt. Framför allt har jag upplevt svårighet med skolsköterskor, att få dem att förstå att de är en del av skolan och inte enbart en helt egen gren.”

”Det känns inte som man lyssnat in oss verksamma och de dilemman vi sitter i. Vi ska ta hand om alla situationer och behov, vi får skäll när vi inte lyckas men vi har inte resurser eller alltid kunskap att ta hand om utmanande sociala eller psykiska besvär hos elever.”

”Det vore katastrof att koppla bort specialpedagoger från elevhälsan. Elevhälsan ska jobba i och med skola. Andra vårdinrättningar måste ta ansvar för vården.”

”Att elevhälsan förstärks är bra på alla sätt, men jag har arbetat på olika skolor och där jag som rektor varit chef för skolsköterskan, kurator med mera ser jag att alla arbetar mycket bättre tillsammans mot olika mål.”

”Vi är en skola. Inte sjukvård. Att göra elevhälsan till en ”mindre” vårdcentral vore direkt förödande för organisationen. Då blir skolor något annat än vad de är i dag. Ser hellre då att man stärker upp BUP och att de får i uppdrag att jobba närmare skolorna.”

”Floskler som inte leder någon vart om man inte säkerställer en bättre ekonomi för skolorna.”

”Jag tror att det är ett steg i fel riktning. Lärande och hälsa hör ihop och bör ej särskiljas. Anser heller inte att personal som jobbar i skolan ska ha behandlande uppgifter kopplat till vårdbehov.”

”Bra att detta område undersöks och har då förhoppningen att elevhälsan inom anpassad grundskola för elever som läser ämnesområden inte glöms bort och/eller ska anpassas till samma verkningsområde som grundskolans elevhälsa (vilket görs allt för ofta med riktlinjer, styrdokument m.m).”

Linda Forssén och kollegorna på Öxnered skola har arbetat fram en modell för att fånga upp alla elever.

Foto: Mathias Bergeld

VÄNERSBORG

”Slå inte sönder det som fungerar”

Rött, gult, grönt och lila. De färgerna och en stark gemenskaps- och tillsammans-kultur är det som har skapat framgången för elevhälsan på Öxnered skola i Vänersborg.

– Elevhälsan är navet i vårt systematiska kvalitetsarbete, säger rektor Linda Forssén.

Text: Håkan Söderberg

Skolan är en F–6-skola med cirka 350 elever. Rektor leder elevhälso-teamet där det ingår specialpedagog, skolsköterska, kurator, psykolog och logoped. De träffas en gång varannan vecka. Det är det förebyggande och främjande perspektivet som är i fokus. En grundpelare i arbetet är ett excelark, en mall för FEA (förebyggande elevhälsoarbete), med färgkodning.

HÄR STÅR VARJE elev i den vertikala spalten. Horisontellt finns alla ämnen, vart och ett för sig. Men också rutor för socialt samspel, frånvaro och för att anteckna om de anpassningar som finns fungerar. Färgalternativen är fyra – rött, gult, grönt och lila. Rött visar att eleven inte nått den förväntade kunskapsnivån, gult är tveksamt, på gränsen, grönt är uppnådd förväntad nivå och lila nivå är över förväntan.

– Då får vi med hela spektrat. Vi ska ju finnas kompensatoriskt för de som har svårigheter, men också hitta utmaningar för de som ligger längre fram än andra, säger hon.

FEA-mallen ger också möjligheter att se mycket annat än nivån för de enskilda eleverna.

– I och med att vi tittar på socialt samspel och frånvaro så kan vi hitta samband mellan sådant och kunskapsresultaten. Vi kan ju också se om det exempelvis blir många rött på ett särskilt ämne, då kan vi fundera över hur under-

FEA Kunskapsöversikt																
Årskurs:	Månad															
	MA	sv	Eng	Re	Hi	Sh	Ge	Bi	Ke	Fy	Tk	Slöjd	Id	Mu	HOK	Socialt samspel
Namn																
William																
Elsa																
Alice																
Noah																
Elias																
Saga																
Olivia																
Lucas																

KURS:				
Namn	MA	sv	Eng	Re
William				
Elsa				
Alice				
Noah				
Elias				
Saga				
Olivia				
Lucas				

Detta är ett fingerat exempel, baserat på Öxnereds excelfil som Linda Forssén och kollegorna arbetar efter.

- Mer än godtagbara kunskaper.
- Klarar kunskapskraven.
- Osäkert om kunskapsmålen nås.
- Klarar ej kunskapskraven trots insatta och utvärderade insatser.

visningen fungerar där och om det finns något att göra kring det, säger Linda Forssén.

LÄRARNÄR STÅR FÖR färganalyserna. Excel-dokumentet fylls i av alla samtidigt och en vecka senare tar elevhälso-teamet emot alla underlagen. De återkopplar till årskurserna med både ris och ros. Uppföljning av det man ser och det man senare åtgärdar har också en struktur. Personalen i varje årskurs och elevhälsan har analysmöten 3–4 gånger per läsår. Fritids har också egna analysmöten. Här samlar man ihop det man sett, tittar på hur olika åtgärder fungerat och vad man kan göra åt det som inte fungerar. Mötena ska vara framtidsytande så att det inte bara blir redovisning.

”Vi kan hitta samband mellan socialt samspel, frånvaro och skolresultat.”

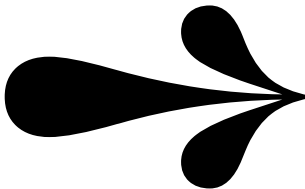

Foto: Mathias Bergeld

Linda Forssén menar att gemenskapen är avgörande för skolans framgångsrika elevhälsoarbete – att förändra elevhälsan till att arbeta mer medicinskt, och utan specialpedagogerna, vore förödande, tror hon.

– Totalt sett ska vårt elevhälsoarbete se till att ingen faller mellan stolarna och att det man gör fungerar. Jag tror att vårt sätt att jobba gör oss mer dynamiska och flexibla i elevhälsoarbetet, säger Linda Forssén.

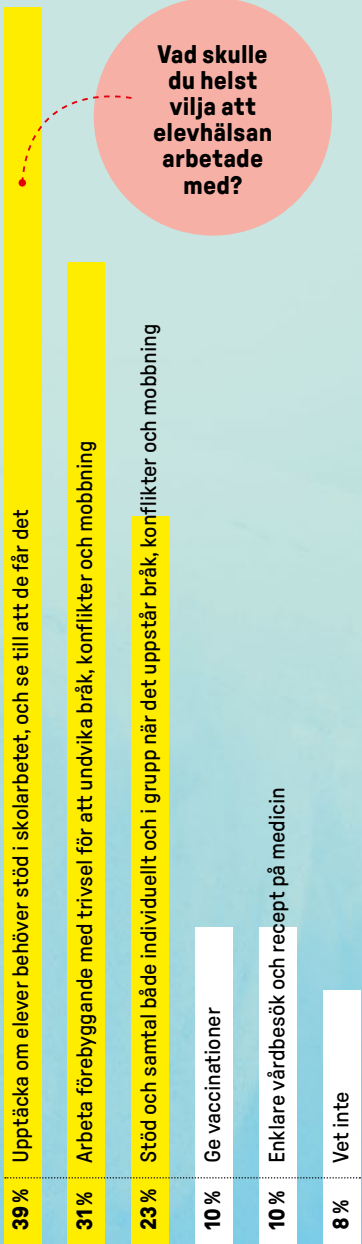
REGERINGENS UTREDNING OM "En förbättrad elevhälsa", vars slutsatser ska redovisas i november, är hon skeptisk till.

– Det vore helt förödande om man splittrar elevhälsan. Gemenskapen och tillsammans-kulturen vi har här är helt avgörande för framgången, säger Linda Forssén.

Hon vill jobba vidare på det sätt man gör i dag och med de fyra ledord som styr skolans verksamhet: Motivation, flexibilitet, tillit och ansvar.

– Vi vill göra det som är bra bättre, då ska man inte slå sönder det som fungerar. Här ser vi om det finns otrygga relationer eller hög frånvaro och kan se vad det innebär för elevens kunskapsresultat. Vi ser hela individen. Det är ett perspektiv man kan tappa om elevhälsan splittras, säger Linda Forssén. ■

"Det vore helt förödande om man splittrar elevhälsan."

Om undersökningen
Undersökningen genomfördes av Novus på uppdrag av Tim Bergling Foundation, Sveriges Elevkårer och Sveriges Elevråd. Under maj 2025 genomfördes 534 webbintervjuer (inklusive möjlighet till öppna svar på några frågor), deltagarna är elever på högstadiet och gymnasiet. Samtliga siffror är statistiskt säkerställda och deltagarna är slumpmässigt utvalda för att garantera representativa resultat som går att generalisera på målgruppen. Deltagarna kunde välja flera alternativ.

Elevernas besked: Så ska elevhälsan vara

Sveriges elever vill ha en elevhälsa som fokuserar på tidiga insatser, välmående och trygghet i skolmiljön. De efterfrågar inte en sjukvårdsinriktad elevhälsa. Det visar rapporten "Elevhälsa på elevers villkor" från Tim Bergling Foundation, Sveriges Elevkårer och Sveriges Elevråd.

Text: Håkan Söderberg

Hälften av de tillfrågade eleverna är nöjda med det sätt som elevhälsan redan i dag arbetar på. Men det finns en önskan om ännu större fokus på det förebyggande och undervisningsnära arbetet.

– Vi ser att eleverna använder sig av elevhälsan för att få hjälp att hantera skolstressen, att få stöd med pluggtekniker och sådant, säger Agnes Tell, ordförande i Sveriges Elevråd.

"Upptäcka om elever behöver stöd i skolarbetet, och se till att de får det" och "arbeta förebyggande med trivsel för att undvika bråk, konflikter och mobbning" är de insatser som eleverna rankar högst på listan vad de vill att elevhälsan ska arbeta med.

– Elevernas budskap är tydligt: elevhälsan ska vara nära, synlig och arbeta tillsammans med lärarna i vardagen. Det är först då stödet blir tillgängligt för alla. Elevhälsan ska bli skolans motor för välmående, säger Agnes Tell.

JUST NU PÅGÅR regeringens utredning "En förbättrad elevhälsa" som ska lämna sin slutrapport i november. Den har kritiserats för att vilja splittra elevhälsan. Att man vill ge elevhälsan ett tydligt vårduppdrag och bryta ut den specialpedagogiska kompetensen

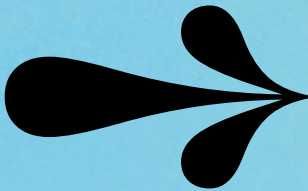
Agnes Tell

"Elevhälsan ska vara nära, synlig och arbeta tillsammans med lärarna."

från elevhälsans verksamhet. Att döma av rapporten från elevorganisationerna vill inte eleverna ha en mer vårdande eller sjukvårdsinriktad elevhälsa, utan snarare en som är undervisningsnära, förebyggande och proaktiv. Enklare vårdbesök och att ge vaccinationer ligger längst ner på listan om vad eleverna önskar av elevhälsan.

– Beskedet från eleverna är tydligt. Sedan är det upp till utredare och beslutsfattare att ge besked om man vill lyssna på eleverna, säger Agnes Tell.

ELEVORGANISATIONERNA PEKAR OCKSÅ på att det finns förbättringspotential inom elevhälsan. Ökad synlighet, kortare väntetider och förebyggande insatser i klassrummet är några av dem. Nya vägar för att sänka tröskeln till att ta hjälp kan behövas. Drop in-pass, gemensam planering av provschemat eller korta insatser där elevhälsan syns utan att eleven behöver boka tid är ytterligare förslag från rapport-skrivarna. ■

Skolläkaren positiv till ökat vårdfokus

Det finns ingen anledning att var rädd för ökat vårdfokus i elevhälsan.

Det anser Josef Milerad, skolläkare och universitetslektor vid Karolinska institutet.

Text: Håkan Söderberg

Kritiken mot regeringens direktiv till utredningen "En förbättrad elevhälsa", där man vill se att elevhälsan ska fokusera mer på åtgärdande, medicinska insatser snarare än främjande och förebyggande arbete, har varit massiv. Från de fackliga organisationerna och från enskilda lärare, specialpedagoger, läkare, psykologer och skolledare.

Men det finns också andra röster. Skolläkaren Josef Milerad har i ett antal debattinlägg i Svenska Dagbladet och Vi Lärare ifrågasatt tankandet kring den tvärprofessionella elevhälsan, om det verkligen är det bästa sättet att stötta elever.

Han menar bland annat att hopslagningen av skolhälsovården och den elevstödande verksamheten (psykologer och kuratorer) som gäller i dag inte lett till att elever mår bättre. I stället har man fokuserat mer på att handleda lärare i det pedagogiska arbetet än att träffa enskilda elever.

JOSEF MILERAD HAR inte varit ensam i debatten. Som medskribenter i debattinläggen i SvD har han haft Hugo Lagercrantz, barnläkare och professor vid Karolinska institutet, Maria Unenge Hallerbäck, universitetslektor vid Institutionen för medicinska vetenskaper, Maria Kjellgren, psykoterapeut och lektor vid Institutionen för socialt arbete vid Umeå universitet, Filippa Mannerheim, gymnasielärare, och Rickard Forsberg, skolkurator och socionom.

Den 27 november ska slutbetänkandet redovisas.

Josef Milerad

- Barnläkare, skolläkare och universitetslektor vid Institutionen för barns och kvinnors hälsa, Karolinska institutet (KI).
- Leder kursen "Att leda en hälsofrämjande skola – medicinsk elevhälsa för rektorer" på KI. Kursen är en del av Skolverkets satsning Fortbildning för rektorer.
- Har även skrivit boken "Medicinsk elevhälsa för rektorer, lärare och elevhälsoteam".

Foto: Lotta Ljungberg

I APRIL PRESENTERADES ett delbetänkande där utredaren bland annat föreslog att extra anpassningar skulle avskaffas. Att i stället ha en screening genom kunskapstester och vid behov kunna sätta in intensiv stödundervisning.

I slutbetänkandet ska man redogöra för elevhälsans syfte och uppdrag, göra en översyn av elevhälsans huvudmannaskap och ledning, att utforma en elevhälsogaranti, samt att föreslå hur samverkan mellan elevhälsan, skolan i övrigt, hälso- och sjukvården och socialtjänsten kan förbättras. ■

Låt din skola
upptäcka världen
med eTwinning!

eTwinning har spelat en avgörande roll för vår skolas utveckling och elevernas resultat. Våra internationella projekt har gjort eleverna mer motiverade i sitt lärande och de har utvecklat viktiga färdigheter som kritiskt tänkande, samarbetsförmåga, digital kompetens och förståelse för omvärlden. För lärarna har eTwinning inneburit värdefull kompetensutveckling och möjlighet till erfarenhetsutbyte med kollegor i Europa. Som skola har vi stärkt både vår profil och vårt internationella nätverk. Alla vinner på eTwinning – gå med ni också!

Skolledare, Stockholms stad

Ett europeiskt nätverk för skolor

eTwinning är ett digitalt nätverk för personal inom förskola, grundskola och gymnasium inom ramen för European School Education Platform.

Genom eTwinning kan din skola samarbeta med skolor i Europa, utveckla pedagogiken, få inspiration och ge eleverna ett internationellt perspektiv.

Så kommer ni igång

1. Registrera er på European School Education Platform och skapa era profiler.
2. Hitta samarbetspartners genom att söka bland projekten eller publicera egna projektdéer.
3. Starta projekt tillsammans och låt eleverna mötas.

Medfinansieras av
Europeiska unionen

UTVECKLAS I DIN PROFESSION HOS OSS!

På Karlstads universitet utbildar vi rektorer. Vi har allt från rekryteringsutbildningar för dig som är nyfiken på yrket till fortbildningskurser för dig som arbetat flera år som rektor. Vi har befattningsutbildningen Rektorsprogrammet 30 hp och Rektorsutbildning för skolledare på folkhögskola och kulturskola 30 hp.

Vi erbjuder skräddarsydda kurser samt magister- och masterprogram i utbildningsledning och skolutveckling. Sedan flera år hjälper vi skolhuvudmän i riktade insatser och samverkan för bästa skola.

Uppdragsutbildning
KARLSTADS UNIVERSITETS UPPDRAGS AB

Läs mer på kau.se/rut

[KAU.SE/RUT](https://kau.se/rut)

"Den här boken är det viktigaste jag gjort i hela mitt liv." ► sidan 24

Ledarskap.

Mötet + Guiden + Tipsen

Anders Lindmark utbildar skolledare i ledarskap.

Pensionsrådgivning bara för dig som är medlem i Sveriges Skolledare

Som en del av din medlemsservice kan Lärarförsäkringar utan kostnad hjälpa dig med både pensionsrådgivning och att planera för den dag pensionen kommer.

Se lediga tider och boka på lararforsakringar.se

 lärarförsäkringar

Mötet

Han vill lyfta elevhälsan

Att få ordning på elevhälsoarbetet på skolan kan vara en rejäl utmaning som skolledare.

– Men att skapa en hälsofrämjande lärmiljö bidrar till framgångsrik skolutveckling som gynnar såväl elever som anställda, säger ledarskapsutvecklaren Anders Lindmark.

Text: Lenita Jäjlhage Foto: Christian Örnberg

Det finns en hel del fackböcker skrivna om elevhälsoarbete men det Anders Lindmark vill lyfta fram som unikt med hans nya bok "Att leda ett effektivt elevhälsoarbete" är barnperspektivet. I första kapitlet tar han upp hur skolledare kan arbeta för att sätta eleven i centrum för att uppnå en bättre elevhälsa.

– Det är i den änden man måste börja ledarskapet. Det är där man slår an tonen i sitt skolledarskap och visar att man har hjärtat hos eleverna, säger Anders Lindmark.

Han säger att det kan låta självklart för många skolledare att sätta eleven i centrum precis som det står i styrdokumentet men i praktiken är det inte alltid lika lätt. Vuxenfrågor kring medarbetare och deras arbets-

”Barnen har inget val eftersom de har skolplikt. Vi vuxna måste tillvarata deras rättigheter.”

miljö, föräldrar, förvaltningsfrågor eller olika krav från staten riskerar att tränga ut barnens frågor och rättigheter.

ANDERS LINDMARK HAR arbetat som styrelseledamot i Bris parallellt med sitt arbete med ledarskapsutveckling för skolledare i Malmö stad. Han har läst otaliga rapporter från barn som beskriver skolan som en otrygg plats med stress, oro och våld där man inte upplever att man blir förstodd eller lyssnad på. Utifrån sina olika uppdrag föddes tanken hos Anders Lindmark att skriva en bok för att stödja skolledare att skapa en bättre elevhälsa.

– Anställda på en skola har anställningskontrakt, arbetsmiljöarbete, fackliga ombud, men hur ser tryggheten ut för eleverna? Som rektor behöver man ställa sig frågan: Hur säkerställer jag elevernas rättigheter så att de kan må bra i sin arbetsmiljö?

Anders Lindmark menar att rektorn och ledningsgruppen behöver skapa strukturer som gör att barnens frågor sätts i fokus.

– Det är barnen vi är där för. Barnen har inget val eftersom de har skolplikt. Så vi som vuxna måste tillvarata deras rättigheter utifrån deras ålder och se till att deras välbefinnande står i fokus, säger han.

Stöd finns i lagstiftningen, inte minst i Barnkonventionen och skollagen. Han menar att skolledare behöver bli bättre på att peka på lagstiftningen, som stärker barnens rättigheter, när andra intressen tränger sig på.

– Sätt gränser, lägg lagen på bordet och konstatera: Vi måste förhålla oss till det som står här, säger Anders Lindmark.

FÖR ATT KUNNA sätta eleverna i centrum måste man som ledare ha en tydlig vision,

Anders Lindmark

Ålder: 58 år.
Gör: Utvecklingssamordnare på grundskoleförvaltningen i Malmö stad med ledarskapsutveckling för 360 chefer, merparten är skolledare.
Bor: Skanör.
Böcker: ”Att leda ett effektivt elevhälsoarbete” (Studentlitteratur) och ”Human resource management – organisationens hjärta”, med Thomas Önnevik (Studentlitteratur).
Bakgrund: Utbildad socionom. Blev egenföretagare år 2000. Arbetar med ledarskaps-, grupp- och verksamhetsutveckling sedan 25 år tillbaka. Har undervisat i ledarskap på universitet och högskolor. Var reservofficer i 25 år och utbildade värnpliktiga och ”reggubbar” samt tränare på i simning och innebandy. Suttit i Bris styrelse mellan 2015–2023.

en riktning och ett syfte, med tydliga mål för elevhälsan.

– Det behöver vara tydligt för var och en var ni som skola eller förskola ska vara om två år för att ni tillsammans ska kunna arbeta för att nå dit, säger Anders Lindmark.

I sin bok bygger han upp de nio kapitlen kring lika många case där skolledare har olika problem med elevhälsoarbetet.

– Det är fingerade personer och skolor men problemen som beskrivs stöter jag dagligen på i mitt arbete med skolledare, säger Anders Lindmark.

Det kan handla om elever som inte mår bra, inte känner sig delaktiga i skolans arbete och där skolan behöver arbeta med elevernas rättigheter. Det kan också handla om skolor där elevhälsoarbetet spretar åt olika håll och där skolledaren inte når fram med sin vision av hur det ska gå till. Eller att kommunikationen inte fungerar.

ANDERS LINDMARK BÖRJADE sin yrkesbana som socionom men kom tidigt in på ledarskap.

– När jag var 14 år hade jag mitt första ledarskapsuppdrag som simskoleassistent och sedan har det fortsatt som en röd tråd.

Han har utbildat inom försvaret, varit tränare på hög nivå och utbildat kring ledarskap och management på universitet och högskolor. Under de senaste tio åren har han arbetat främst med att utbilda skolledare i ledarskapsutveckling på en av Sveriges största grundskoleförvaltningar i Malmö. Men det uppdrag han är mest stolt över är sitt arbete med Bris.

– Det var genom mitt engagemang för barn och elever som jag sökte mig till grundskoleförvaltningen i Malmö. Jag tänkte att om jag med min kunskap kan bidra till att göra det bättre för våra elever så vore det fantastiskt, säger han. ■

3 exempel

på tre rektorers olika sätt att förhålla sig till barnens rätt i samband med att elever i åk 8 ska vaccineras

1

BARNRÄTTSPERSPEKTIV
Utgår från Barnkonventionen och hur den vägleder kring beslut som gäller barn.

Rektor Marika och elevhälsoteamet använder Barnkonventionen som ett sätt att säkerställa att barnens rättigheter finns med i åtgärder och beslut. Elevhälsoteamet kommer fram till flera olika perspektiv kring hur barnen kan påverkas av vaccinationen utifrån Barnkonventionen. Utifrån varje alternativ görs en barnkonsekvensanalys. Därefter väljer man det minst negativa utifrån hur det påverkar barnen. EHT har utgått från en mall från Region Värmlands webbplats när de gör barnkonsekvensanalysen.

2

BARNPERSPEKTIV
Bygger på den vuxnas syn och förmåga att sätta sig in i barns värld.

Rektor Anna kallar hela elevhälsoteamet, med skolläkare, skol-sköterska, psykolog, kurator och speciallärare, till ett möte på skolan. Vid mötet diskuterar de olika professionerna olika alternativ för vaccineringen utifrån sina egna professionella och personliga erfarenheter kring hur de tror att vaccinationen påverkar eleverna. Skolsköterskan som har vaccinerat många elever lyfter fram vad som tidigare fungerat bra eller dåligt. Specialläraren berättar om sin egen erfarenhet av en skolvaccination från hennes barndom. Kurator lyfter fram sina erfarenheter av hennes egna barns vaccination som nyligen genomförts på en annan skola. Utifrån deras diskussion tar man fram tre alternativ för hur vaccinationen ska genomföras. Man röstar sedan om vilket alternativ som ska användas.

3

BARNETS PERSPEKTIV
Utgår från barnets egen syn, berättelser eller tolkningar av sitt liv, sin närmiljö och omvärld.

På rektor Alis skola beslutar elevhälsoteamet att man inför vaccinationen ska ta kontakt med elevrådet. Tillsammans med elevrådet beslutar man om några frågor som elevrådet tar vidare och diskuterar i klasserna. Utifrån diskussionerna presenterar elevrådet för EHT vad som är viktigt för eleverna att man tänker på vid vaccinationen. EHT tar därefter fram en vaccinationsplan som elevrådet får ha synpunkter på. Man fattar sedan beslut om hur vaccinationen av skolans elever ska gå till. På Alis skola har man därmed valt att använda barnens perspektiv för att få en fungerande vaccinationsplan i sitt elevhälsoarbete.

Guiden

Öka kunskapen om barns och elevers rättigheter

Här delar ledarskapsutvecklaren och socionomen Anders Lindmark med sig av åtta råd kring hur du stärker dina och personalens kunskaper om barns och elevers rättigheter.

Text: Lenita Jällhage

8

råd från
Anders
Lindmark

1.

INVENTERA

Inventera och använd material om barnrätt och barnrättsarbete i form av artiklar, böcker och filmer från organisationer och enskilda som är kunniga inom området.

2.

SKAPA ARBETSGRUPP

Skapa en arbetsgrupp på skolan som har ansvar för barnrättsarbetet. I den kan exempelvis elevhälsoteamet ingå, förstelärare, skolbibliotekarien, rektor, elevkoordinator och elevrådet.

3.

TA FRAM EXEMPEL

Inventera skolans eget barnrättsarbete. Vad har gjorts tidigare? Vad görs nu? Ta fram goda exempel.

4.

GÖR ENKÄTER

Genomför enkäter med elever, vårdnadshavare och personal om deras tankar kring barnrätt, delaktighet och demokrati.

5.

BYGG BIBLIOTEK

Bygg upp en digital barnrättsplattform som kunskapsbas för alla på skolan med hjälp av skolbibliotekarien.

6.

UTBILDA

Se till att personalen går utbildningar genom exempelvis Bris, Friends, Rädda barnen och i Skolverkets regi.

7.

SKAPA NÄTVERK

Gå med i kommunens nätverk för barnrättsarbete om ett sådant finns för skolledare. Det kan bestå av exempelvis en barnrättstrateg och ideella föreningar. Bris har också ett nätverk för professionella där man kan gå med som skolledare.

8.

REPETERA

Genomför en halv- eller heldag om året då all personal samlas för att få ny kunskap och ta del av goda exempel för att kunna utveckla nya arbetssätt och metoder.

Intervju

De vill ge verktyg mot mobbning

I en ny bok riktad till skolledare och lärare vill personalvetaren Richard Mårtensson Adin och advokaten Cecilia Malm ge skolan de juridiska verktygen att stoppa mobbning – genom den lagstiftning som finns på plats.

Text: Emelie Henricson

Richard Mårtensson Adin berättar att de under två års tid arbetat med projektet, att försöka ge en bild av hur rektorer och lärare kan motverka den växande mobbningen genom den lagstiftning som finns.

– På så vis kan vi komma fram till hur vi kan stötta eleverna som utsätts för mobbning, och som utsätter andra, till att få ett välfungerande liv och skolgång. För mig personligen har det här varit det viktigaste jag har gjort i hela mitt liv, säger Richard Mårtensson Adin.

Deras poäng är att dagens lagstiftning räcker genom skollagen, socialtjänstlagen, diskrimineringslagen och arbetsmiljölagen. Richard Mårtensson Adin vänder sig emot de lagändringar som just nu genomförs från politiskt håll, och anser att problemet inte är avsaknad av föreskrifter – utan hur de befintliga följs och tillämpas i dag.

Därför vill de med boken skapa förståelse kring lagarna och ge praktiska exempel och verktyg för rektorer och lärare genom modeller och checklistor.

BOKEN ÄR TÄNK att användas på universitet, till exempel i rektorsprogrammet, lärarprogrammet och juristprogrammet, och som en handbok för skolor.

Förutom juridiska experter har författarna även tagit in många synpunkter från lärare och skolledare.

– Utifrån den feedback jag fått landar jag i att skolledare och lärare har fått för lite förutsättningar för att kunna jobba med de här frågorna. Jag tror att man behöver prioritera de här frågorna betydligt högre i både rektorsutbildningen och lärarutbildningen.

Richard Mårtensson Adin är personalvetare, fil. mag. i pedagogik och studerande på termin 7 på juristprogrammet vid Karlstad universitet. **Cecilia Malm** är jur.kand. och advokat med specialisering mot arbetsrätt och arbetsmiljörätt.

Kränkande behandling och trakasserier – rättssäker utredningsmetodik för skola (Studentlitteratur)

Vad ser du att skolledare behöver för resurser för att kunna arbeta med de här frågorna?

– Framför allt tror jag att skolledare behöver lugn och ro. Politikerna behöver vara inne och peta så lite som möjligt i det som redan finns och prioritera att ge förutsättningar för att kunna leva upp till den befintliga lagstiftningen. ■

2 böcker om ledarskap

Elevhälsa som främjar lärandet – om professionellt samarbete i retorik och praktik

Ingrid Hylander, Gunilla Guvå (Studentlitteratur)

► I en andra utgåva av boken vill författarna visa på hur elevhälsoarbetet kan utvecklas genom samarbete. Genom forskning och praktik beskriver de grunderna för ett interprofessionellt och förebyggande elevhälsoarbete, blandat med praktiska exempel. Denna utgåva har uppdaterats med ny forskning och ny lagstiftning.

Stark skola – en ödesfråga

(Samhällsförlaget)

► Antologin "Stark skola – en ödesfråga" samlar texter från skoldebattörer, politiker, forskare och andra. Frågorna som lyfts av skribenterna är "Varför klarar inte alla elever skolan?", "Hur får vi en bättre undervisning?" och "Hur gör de som lyckas vända en skola?". Andra frågor är friskolornas vinster, rättvisa betyg och vilka reformer som skribenterna ser behövs.

... och en podd

Värsta klassen

Svenska Dagbladet

► Svenska Dagbladets reporter Björn Barr återvänder till sin gamla högstadieskola för att undersöka vad som hände med eleverna i "Lasseklassen" – den uppskattade läraren Lars Svenssons klass där elever med olika svårigheter placerades. Björn Barr vill höra hur det gick för eleverna, som på den tiden hade ett okänt rykte på skolan, och lyfta frågan om specialklasser. Poddserien i två delar finns på svd.se.

MER ÄN BARA MÖBLER

Lärmiljöer som gör skillnad

Hos oss på Kinnarps handlar det inte bara om stolar och bord. Vi hjälper skolor att forma miljöer där elever får trygghet, fokus och lust att lära – och där personalen får rätt stöd i den fysiska miljön.

Med lärmiljöstrategier och kunnig personal i +30 showrooms erbjuder vi vägledning – från behovsanalys till färdig, hållbar lösning. Så skapar vi långsiktiga investeringar och lärmiljöer som verkligen gör skillnad.

Kinnarps

KINNARPS.SE/NEXT-EDUCATION

LEDARSKAP SOM STÄRKER SKOLAN

REKTOR FÖRVALTNINGSCHEF
SKOLCHEF ENHETSCHEF

- Kompetenta Skolledare/Chefer i hela Sverige
- Erfarenhet från mer än 1000 skolor
- 30 års verksamhet

www.kunskapsbolaget.se Tel: 08-545 160 20 info@kunskapsbolaget.se

Kunskapsbolaget

Känner du en lärare som gör skillnad?

Nominera till
Vetenskapsakademiens lärarpriser!

Priserna belönar pedagogiska insatser inom matematik, fysik, kemi, biologi eller NO.

Fyra priser delas ut varje år, med 50 000 kr till pristagaren och 50 000 kr till pristagarens skola.

Missa inte chansen att lyfta en lärare.
Alla kan nominera!

Läs mer och nominera på
www.lararprisen.se
senast den 10 november

KUNGL. VETENSKAPS-
AKADEMIEN
THE ROYAL SWEDISH ACADEMY OF SCIENCES

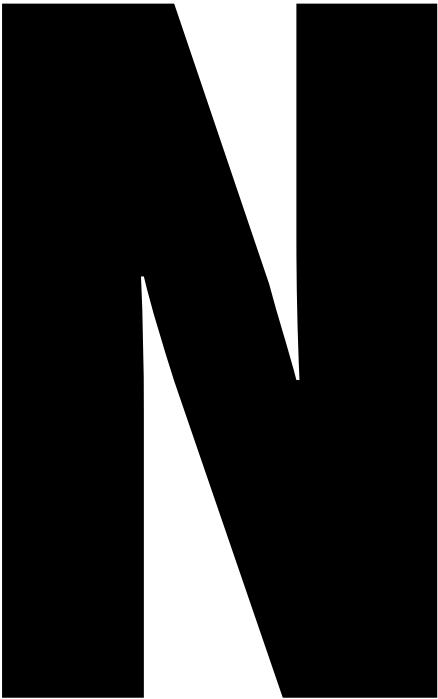

I Lessebo i Kronobergs län samarbetar kulturskolan med elevhälsan för att förbättra elevernas psykiska hälsa. Tanken är att, med kreativitetsfrämjande verksamhet, göra under för grundskole-elevernas inläring och motivation. Och är det hembesök som krävs så tar läraren med sig gitarren direkt hem till eleven.

Text: Martin Röshammar Foto: Suvad Mrkonjic

Här får kulturen eleverna till skolan

Hög stämning på Hackebackeskolan. Här hoppar rektor Amra Zulic med Leila, Elin, Batool, Jasmine och Mileh.

Dans för hälsan. Cesar Perez Pasco är bildlärare men håller också i skolans så kallade Måndagsmoves.

Några år har gått sedan konstnären Cesar Perez Pasco lämnade Peru. Han, som för dagen bär en grön t-shirt och byxor med ljusa ränder på sidorna, hamnade i djupaste Småland och nu är han bildlärare på kulturskolan i Lessebo.

Men Cesar Perez Pasco håller också i rastaktiviteter på Hackebackeskolan, det som kallas för Måndagsmoves, för först lågstadieelever och sedan elever på mellanstadiet. Vissa i foajén utanför idrottshallen går den här måndagen "all in", dansar och är noga med stegen. Några är mer försiktiga och andra växlar i sin tur mellan dans och lek, mellan dans och avvaktande stillsamhet, för att sedan explodera i små attacker av energi och både små och stora rörelser.

Vanilla Ice-låten "Ice ice, baby" sprider sig i lokalen, när varje hörn och sedan går barnen fullständigt, men koreograferat, bananas när en viss bastulåt spelas.

– Det är klart att inte alla är med och dansar eller rör sig, men det har blivit allt fler som är det. Alla är ju olika, men det ger mycket. Är de ledsna mår de bättre efter dansen och jag är tacksam för att jag får vara med, säger Cesar Perez Pasco.

HAN ÄR EN del av det vardagsarbete som kulturskolan och den obligatoriska skolan i Lessebo kommun gör för ett ökat välmående och i förlängningen för att

förebygga psykisk ohälsa bland eleverna.

– Det har slagit väldigt väl ut. Det är en jättebra introduktion till oss samtidigt som vi främjar rörelseglädjen, säger Jimmy Täck.

Här på Hackebackeskolan var han en gång i tiden elev, han som är rektor för kulturskolan i Lessebo sedan 2020, och här gick även Hackebackeskolans nuvarande rektor Amra Zulic, som kom som flykting från krigets Bosnien 1994.

Lessebo kulturskola har fått ett stärkt uppdrag av politiken att inte bara förebygga psykisk ohälsa utan också öka motivationen hos elever på grundskolan. Barn- och utbildningsnämnden tog våren 2024 ett beslut om att kulturskolan skulle öka sitt samarbete med elevhälsan. Bland annat handlar det om så kallade motivationslektioner för elever med hög skolfrånvaro. En gitarrlärare från kulturskolan åker till exempel varje tisdag till Hackebackeskolan och har lektioner med enskilda elever. Mycket för att skapa en positiv känsla på skolan.

– När det gäller särskilt en av eleverna har närvaron ökat markant. Den dagen det är gitarrspel, då kommer hen till skolan, konstaterar Jimmy Täck.

KULTURSKOLANS UTVECKLINGSLEDARE, Sara Lundbeck, berättar roat att rektorerna på de olika skolorna har blivit glatt

"Det är en jättebra introduktion till oss samtidigt som vi främjar rörelseglädje."

Amra Zulic

Gör: Rektor på Hackebackeskolan sedan 2019.

Ålder: 43 år.

Bor: I Växjö.

Därför vill jag vara rektor: Jag vill vara rektor för att med värme, struktur och tydlig riktning skapa en skola där alla röster hörs och varje elev får möjlighet att lyckas. Detta tillsammans med all den fantastiska personal som jobbar på Hackebackeskolan.

Jimmy Täck

Gör: Rektor, Kulturskolan i Lessebo.

Ålder: 37 år.

Bor: Hovmantorp.
Därför vill jag vara rektor: För att skapa en verksamhet där vi tillsammans bjuder in alla barn och unga att bli en del av något större. Jag vill arbeta för att Kulturskolan ska vara en kulturell allemansrätt – tillgänglig, likvärdig och öppen – så att fler får möjlighet att ta del av den och stärka både sitt lärande och sitt välmående.

Cesar Perez Pasco och Sara, Mirna, Lea, My, Ibithaj och Marie öser på.

”Här är vi en del av hela skolväsendet, och det är så betydelsefullt.”

Kulturskolans utvecklingsledare Sara Lundbeck är nöjd med satsningen på ökat samarbete med elevhälsan.

överraskade av resultatet: ”Sitter hen där, i skolan?”. Både Sara Lundbeck och Jimmy Täck nämner elevernas kroppsspråk, hur det gör skillnad att de får spela musik eller annan kulturutövning. Självförtroendet växer. Kanske står de plötsligt på scenen och spelar, trots att de varit så försiktiga tidigare.

– Egentligen har vi jobbat länge med elevhälsoarbetet, men det har vuxit fram. Vissa skolor har sagt att det skulle vara jättebra om den och den eleven kunde komma till oss och spela. De har sett att det har givit ett positivt resultat. Men då det verkligen tog fart var när vi började samarbeta närmare med den som är aktivitetsansvarig i kommunen, inom kategorin ”hemmasittare”, säger Jimmy Täck.

I samband med det skrev han ett beslutsunderlag till barn- och utbildningsnämnden i Lessebo och uppmanade dem att prioritera delar av verksamheten, för att kunna arbeta mer systematiskt med de elevhälsofrämjande och förebyggande

åtgärderna. Det beslutet tog de gladeligen, som han uttrycker det.

– Enskilda lektioner där vi arbetar elevhälsofrämjande har vi haft länge, men nu är det mer gruppverksamhet också. Dessutom när vi låg- och mellanstadiet i högre grad än tidigare, säger Sara Lundbeck.

KULTURSKOLAN ARBETAR TILL exempel med terapi i form av hälsodans. Den satsningen riktar sig mot flickor med psykisk ohälsa på högstadiet. De har också haft ett konstprojekt, en stor väggmålning, på högstadiet. Elevhälsoteamet tog hjälp av kulturskolan för att leda projektet.

Jimmy Täck blir även kallad till möten på de olika skolorna när det rör sig om en elev med svårigheter, om eleven har minsta lilla kulturellt intresse. Vad kan kulturskolan göra? Ska de komma till eleven? Kan eleven komma till deras lokaler? Ska det ordnas en anpassad studieplan?

Han berättar om en ungdom som omfattas av Kaa, kommunalt aktivitetsansvar.

Skolgårdsmoves. Najmo, Olivia, Maria och Tbark följer Cesar Perez Pascos rörelser och instruktioner.

Plötsligt mådde eleven mycket sämre och kom ”inte ens till kulturskolans gitarrlektioner”. Då åkte läraren hem och knackade på. Sedan satt de två i tonårsrummet och spelade gitarr.

– Man måste offra sig lite. Det är så värt det. Vi har blivit väldigt viktiga. Här är vi en del av hela skolväsendet och det är så betydelsefullt för en liten kulturskola, menar Jimmy Täck som också lägger till att Lessebo är en ort och en kommun där ”alla känner alla”.

PÅ FRÅGAN OM det är något i verksamheten som av ekonomiska eller andra skäl får stå tillbaka på grund av satsningen på elevhälsa i den vanliga skolan, svarar Jimmy Täck snabbt.

– Nej, för jag tycker att varje gång vi träffar en elev, oavsett om det är en motivationslektion eller om det är ett skraddarsytt projekt, så utövar vi ändå kärnverksamhet. Långsiktigt tror jag att vi främjar ekonomin, om vi kan få någon på rätt köl. Nu

prioriterar dessutom politiken oss än mer. Kulturskolan har fått statligt medel för att utveckla arbetet ytterligare, säger kulturskolerektorn.

Sara Lundbeck flikar in att det mesta av den elevhälsofrämjande verksamheten är på dagtid och att det därför inte krockar med det andra.

– Det gör att vi kan vara flexibla. Om någon vill börja hos oss kan den personen i stort sett börja i morgon, för det finns alltid någon tid, förklarar Sara Lundbeck som också är flöjtlärare i kulturskolan.

Vi befinner oss i glas- och bruksriket. Här är det Lessebo Paper som dominerar och i andra delar av kommunen, som i Kosta och i Skruv, är det glastillverkning som gäller. Men traktens kung är numera Torsten Jansson, vars satsning på att locka turister redan har förändrat Kosta. Det är dock en helt annan historia.

HACKEBACKESKOLANS REKTOR, AMRA Zulic, står på skolgården och konstaterar

Hackebackeskolan i Lessebo

Antal elever: Cirka 260.

Antal anställda: 46.

Organisation: F–6-skola samt fritidshem.

Stödfunktioner: Skolkurator, skolsköterska, specialpedagoger och speciallärare, lärarassistent och central elevhälsa.

Budget/skolpeng: Cirka 20 miljoner kronor. Central finansiering och statsbidrag ej medräknat.

Huvudman: Lessebo kommun.

Svåra rörelser.
Ruth, Bati-
seba, Isolde,
Tbark, Olivia,
Maria och Loke
försöker göra
som Cesar
Perez Pasco.

Händerna i luften.
Rektorerna Amra
Zulic och Jimmy
Täck är med när
Jasmine, Elisa,
Batool, My och
Yousef dansar.

att det är viktigt att den psykiska ohälsan tas på allvar. Hon lyfter det faktum att samarbetet med kulturskolan gör att många elever med begränsade resurser ändå får ta del av kulturskolans verksamhet.

– I fredags ringde jag Jimmy och berättade om en elev som skulle vilja sjunga, dansa och gå på teater. Inga problem, sa han. Det gör att eleven får fritidsaktiviteter och det är ett sätt att förebygga psykisk ohälsa. Målet är att fler ska må bra. Lärande och hälsa går hand i hand, tänker jag, säger Amra Zulic.

Runt henne dansas det Måndagsmoves och jo, rastaktiviteterna är också en del av fritiden, om än i skolmiljö. Har man med sig en bra känsla in i klassrummet, då är mycket vunnet.

– Titta bara. Många här har fått ett helt annat mod av dansen och det räcker att en vågar så vill andra också vara med, förklarar Amra Zulic. ■

Amra Zulic gick själv på Hackebackeskolan. Nu är hon rektor på samma skola.

"Lärande och hälsa går hand i hand."

SÅ FÖREBYGGER KULTURSKOLAN PSYKISK OHÄLSA

Lessebo kulturskola har fått ett starkt uppdrag att öka motivationen och förebygga psykisk ohälsa hos elever i grundskolan. Genom ett beslut av barn- och utbildningsnämnden har samarbetet mellan kulturskolan och elevhälsan utökats. Här är exempel på vad som görs – och effekter det har gett.

Kulturskolan arbetar med motivationslektioner för elever med hög skolfrånvaro och även med dans som terapi för flickor på högstadiet.

Kulturskolan håller i flera rastaktiviteter i kommunen, bland annat Måndagsmoves, en dansstund som också ska främja elevernas välmående.

Kulturskolan ska vara en bro till skolan, eller tillbaka till skolan och den utökade närvaron i skolan gör också att alla känner till vad kulturskolan har att erbjuda.

Fler insatser sker i nära samarbete med elevhälsoteamen och skolledningen, där kulturskolan ofta blir en del av elevens individuella stödplan.

För vissa elever har kontakten med lärare i kulturskolan varit avgörande för att återvända till den vanliga undervisningen. Ibland börjar det med en enkel gitarrlektion och slutar med ett scenframträdande.

Foto: Johannes Ång

Tillbaka efter dådet

Campus Risbergsska i Örebro har öppnat igen, drygt ett halvår efter den värsta massskjutningen i svensk historia.
– Nu handlar det främst om att komma in i vardagen igen, säger Linus Jonasson, rektor på skolans yrkesutbildningscenter.

Text: Torbjörn Tenfält

När eleverna återkom till Campus Risbergsska vid terminsstart möttes de av ett nytt låssystem. Med hjälp av nyckeltaggar ska de numera blippa sig in i skolbyggnaden.
– Låset är en av flera förändringar för att öka säkerheten och tryggheten för både elever och lärare, säger Linus Jonasson.
Efter dådet i början av februari, när en 35-årig man som tidigare varit elev på skolan sköt ihjäl tio personer och sedan tog sitt liv, har skolan varit stängd. Under skjutningen befann sig cirka 600 elever på Campus Risbergsska.
Snart bildades en referensgrupp för medarbetare och en för elever. Tillsammans har de gett underlag till en rad trygghets- skapande åtgärder.

– Bland annat har vi anställt tre skol-
vårdar. Redan efter en vecka märker vi att
det skapar trygghet. Om någon behöver
stöd finns de där och kan svara på frågor,
säger Linus Jonasson.

HANS BILD ÄR att elever och personal är
glada över att vara tillbaka i skolan efter att
ha tillbringat den resterande vårterminen
efter skjutningen i andra lokaler. Samtidigt
finns en medvetenhet i skolledning-
en om att återkomsten kan vara
problematisk för en del.
– Nu i början av terminen har
vi mycket fokus på att stötta
lärare i hur de kan bemöta elev-
er som är rädda. Våra rektorer
försöker vara kloka tillsammans
med lärarna.
Däremot är skolledarna försiktiga
när det gäller att kalla till olika
former av säkerhetsövningar.
– Vi vill att både medarbetare
och elever ska kunna lyssna på
ett larm eller genomföra olika
säkerhetsövningar utan att det
framkallar ångest.
Som en del i uppföljningen ser
skolan över den interna kommunika-

tion och hur ett larmsystem kan använ-
das om ett nytt krisläge skulle uppstå.
– I slutändan handlar mycket om den
enskilda lärarens eller skolledarens uppfatt-
ning och känsla beroende på vilken situa-
tion som uppstår, säger Linus Jonasson.

UNDER VECKORNA EFTER dådet hade han
och hans kollegor stor nytta av de kon-
takter de hade med skolor i bland annat
Malmö och Trollhättan, där persona-
len haft liknande erfarenheter. Nu
känner sig Linus Jonasson redo
att själv dela erfarenheter.
Sveriges Skolledares lokal-
förening i Örebro har sedan
skolskjutningen i februari sam-
verkat med Campus Risbergsska
för att se till att även skolledare
får rätt stöttning. De kontakter
ordföranden Lilian Nehmé haft
med en annan av rektorerna på
Campus tyder på att höst-
terminen startat bra, men att
arbetsbördan är stor.
– Rektorerna behöver vara
tillgängliga och det gör att det
kan bli långa arbetsdagar, säger
Lilian Nehmé. ■

Linus Jonasson

Lilian Nehmé

Elevhälsa

Förslaget som ska fånga upp förskole- barnens hälsa

För första gången har en kommun
antagit ett program för barns väl-
mående redan på förskolenivå. I
Stockholms stad satsar politiken på
barnhälsoteam.
– Man ska inte behöva höra att ”vi
redan visste” när det dyker upp något
problem i skolan, säger Alexandra
Mattsson (V), förskoleborgarråd.

Text: Håkan Söderberg

I höst ska Stockholms stads kom-
munfullmäktige ta beslut om det nya
programmet som antagits av förskole-
nämnden. Det är första gången ett program
med inriktning mot barns hälsa i förskolan
tagits fram.
– Det går inte att vänta tills barn börjar
skolan innan ett förebyggande barnhälso-
arbete inleds. Och vi vill ta ett helhetsgrepp
så att vi får en trygg och likvärdig skola
när det gäller barnhälsa. Vi har elva olika
huvudmän i kommunen så likvärdigheten
är viktig, säger Alexandra Mattsson.
INFÖRANDE AV BARNHÄLSOTEAM, för-
skolornas motsvarighet till elevhälsoteam,
är ett huvudspår i programmet. Där kan
specialpedagoger, socionomer, psykologer
och andra ingå.
– Ett strukturerat arbete med barnhäl-
soteam kan bland annat hjälpa och stötta
personal att känna sig tryggare kring
orosanmälan i förskolan och få stöd i hur
förskolemiljön kan anpassas till barn med
behov av särskilt stöd, säger hon.
Avsikten är också att stärka samarbetet
med andra instanser, regionen, vården,
socialtjänsten och grundskolan.
– Arbetet ska ingå i det systematiska

Foto: Liselotte van der Meijis

kvalitetsarbetet, vara ett sätt att arbeta. Det
är viktigt att det inte handlar om någon ny
påлага, säger hon.
PROGRAMMET SKA OMFATTA hur stadens
förskolor ska jobba med fysisk hälsa genom
kroppslig aktivitet och goda måltider samt
den psykosociala hälsan där alla ska få möj-
ligheter att utvecklas efter sina behov och
förutsättningar. Programmet riktar sig mot
förskola men insatser kan också komma att
göras på öppen förskola. Man har haft fem
fokusområden; fysisk hälsa, hälsosamma
matvanor, psykosocial hälsa, miljö och
barnsäkerhet och samverkan.
Förslaget är ute på remiss hos de kom-
munala förvaltningarna.
Om programmet klubbas kommer en
handlingsplan att tas fram men också en
digital plattform där förskolans personal
kan få stöd på olika sätt. ■

1 oktober

stänger nomineringen till Sveriges
Skolledares yrkesetiska råd, som ska
lyfta Sveriges Skolledares yrkes-
etiska riktlinjer och vara rådgivande
kring dilemman. Rådet ska bestå av
fem ledamöter, och förbundet efter-
söker en blandning av skolformer
och storlek på verksamhet.

**”Skolverket har inte
gett några tydliga
riktlinjer för hur pro-
fessionsprogrammet
ska implementeras
ute i verksam-
heterna.”**

Tina Lyckman, ordförande för Sveriges
Skolledares lokalförening i Stockholms
stad om frågetecknen kring det nya pro-
fessionsprogrammet för skolledare och
lärare, som började gälla 1 september.
Läs mer på Skolledaren.se.

Foto: Anders Andersson

Här finns årets skolbibliotek

Sturegymnasiet i Halmstad har
utsetts till Årets skolbibliotek av
Nationella skolbiblioteksgruppen.
Rektor Peter Hjelm säger att man
har arbetat med utvecklingen av
skolbiblioteket under många år.
– Det har varit ett medvetet
arbete för att bibliotekskompe-
tensen ska vara en naturlig del i
undervisningen och en aktiv del av
skolans verksamhet, säger han.
Priset delas ut på Bokmässan,
fredagen den 26 september.

REKTOR NICLAS

Var ska gränsen dras för personligt engagemang?

Rektor Niclas elev blev under flera år utsatt för mobbning. En händelse på skolan resulterade i att pojkens mamma uttalade ett dödshot mot en av förövarna – och polisanmälades. Det ställde Niclas, som la mycket kraft på att hjälpa mamman i processen, inför ett dilemma: hur långt ska rektorns engagemang sträcka sig?

Berättat för: Lenita Jällhage Illustration: Getty Images

Jag har en elev på skolan, Mohammed, som har varit utsatt för kränkningar och mobbning under flera år. Vi har startat flera kränkningsutredningar, arbetat med elevhälsoteamet, fört samtal med de inblandade och har trott att vi kommit åt problemen. Tyvärr har kränkningarna bara avtagit under en period för att sedan blossa upp igen. Mohammed berättar aldrig själv för någon vuxen på skolan att han blir utsatt. Vi försöker hålla uppsikt och ibland har det kommit andra elever och berättat vad han har blivit utsatt för.

Vi vet att han regelbundet utsatts för gliringar och kränkande kommentarer eller handlingar från andra elever främst i klassen men även yngre elever har gett sig på Mohammed. Andra elever får honom att göra "tokiga saker" som underhållning och så skrattar de åt honom.

MOHAMMED HAR SVÅRT att hänga med i undervisningen och har utretts för intellektuell funktionsnedsättning. Han bedömdes ligga precis på gränsen för att studera enligt den anpassade grundskolans läroplan men fick ingen if-diagnos. Däremot har han en utredd språkstörning.

För ett tag sedan hade klassen idrott

utomhus. Det var sista lektionen på dagen och Mohammeds mamma Amina kom för att möta honom på skolgården. Hon ringer honom och när hon hör i telefonen hur stressad och rädd han är så blir hon uppjagad och rädd. Och när hon närmar sig så ser hon hur andra killar i klassen är elaka mot hennes son. Då tappar hon det och springer fram och säger till en av eleverna: "Om du inte slutar att vara elak mot min son så ska jag döda dig."

Händelsen resulterar i att mamman blir polisanmälad av föräldern till en av de elever som utsätter hennes son för kränkningar. Mamman är ensamstående med flera barn. Hon är förtvivlad och undrar vad allt detta innebär.

Hon säger att hon tänker att hon borde ha polisanmält alla gånger hennes son blivit utsatt för kränkningar av den här pojken.

Jag förklarar att jag som rektor också hade varit tvungen att polisanmäla henne om jag hade hört hotet som hon uttalade mot pojken. Hotet går inte att förringa. Samtidigt förstår jag hennes oro och frustration. Hennes son har en kamrat i klassen som jag hoppas vågar berätta för polisen vad som föranledde hotet från mamman.

MAMMAN HAR STORT förtroende för oss i skolledningen. Hon messar mig ofta med mängder av frågor kring händelsen och efter att polisen har förhört henne. Kom-

mer hon våga anlita advokat eller kommer hon behöva betala allt om det blir rättegång och hon förlorar? Borde inte fler ställas till svars?

Jag försöker förklara det svenska rättssystemet efter bästa förmåga men har också gett henne telefonnummer till en föräldrastödjare. När det gäller det kompensatoriska uppdraget så är det frågan hur långt vi som skola kan gå. Vad landar på oss? Vi ska hålla på med utbildning men mycket av detta är vår vardag också. Det är ofta ett dilemma som rektor var man ska dra gränsen för sitt engagemang. ■

Rektor Niclas, eleven Mohammed och mamman Amina heter egentligen något annat.

"Mycket av detta är vår vardag också."

Lill Langelotz
Docent i pedagogiskt arbete på Göteborgs universitet.

EXPERTENS KOMMENTAR

"Rektorn löper risk att dräneras känslomässigt"

Lill Langelotz är docent i pedagogiskt arbete vid Göteborgs universitet och forskar om rektors emotionsarbete. Hon ser en risk att rektor Niclas dräneras känslomässigt av sin omsorg om Mohammed och Amina – samtidigt som det kan vara ett djupt meningsfullt arbete att stötta familjer.

Dilemmat blottlägger kärnan i rektors emotionsarbete – att dagligen balansera omsorg, auktoritet och egen hälsa i en verklighet där "allt är utbildning – och ändå inte skola". Det handlar om ett komplext känslö- och ansvarsuppdrag som ofta sträcker sig bortom den reguljära arbetsdagen.

En tydlig emotionell dissonans framträder i spänningsfältet mellan medkänsla med Amina och skyldigheten att agera professionellt – och att polisanmäla, om rektor själv hade hört hotet. Mamman, som hyser stort förtroende för rektorn, vänder sig

ofta till honom, och de mellanmänniska gränsdragningarna som då krävs för att skolans kärnuppdrag – utbildning – inte ska komma i kläm, riskerar att kollidera med rektorns empati och omsorg.

Rektorn löper risk att känslomässigt dräneras, samtidigt som omsorgen och möjligheten att stötta Amina och Mohammed kan upplevas som djupt meningsfullt. Den ständiga navigeringen mellan juridik, etik och relationer utgör ett emotionellt arbete som sällan synliggörs, och där rektorer många gånger saknar verktyg för att hantera denna dimension av sitt yrke.

Genom aktivt, reflektivt emotionsarbete, kollegialt stöd och tydliga organisatoriska strukturer kan rektor både värna elever och föräldrar samt skydda sin egen professionella hållbarhet. Det är inte en engångsinsats, utan ett ständigt underhåll av både organisatoriska system och personlig känsloreglering.

LEDARSKAP

Arbetslagsledarutbildning

Vill du skapa ett arbetslag som samarbetar effektivt, tar gemensamt ansvar och där alla är engagerade?

Den här kursen stärker dig i ditt ledarskap och ger dig förutsättningar att bygga ett positivt och engagerat arbetsklimat i gruppen.

Lärar fortbildning
www.lararfortbildning.se

VI FÖRMEDLAR OCH HYR UT
SVERIGES VIKTIGASTE CHEFER

Många av våra skolledare är mellan 65 och 70 år vilket förutom erfarenhet och legitimitet innebär lägre arbetsgivaravgifter (en tredjedel) och ibland noll kronor i tjänstepension. Vi har mängder av referensuppdrag från kommuner och friskolor över hela Sverige.

VILL DU VETA MER KONTAKTA:
Jonas Berkling, 0709-20 23 33,
www.rektorspoolen.se

RektorsPoolen
SVERIGES VIKTIGASTE CHEFER

Stärk dina kunskaper

Sök en utbildning med fokus på kompetensutveckling inom förskola och skola. Läs mer på [Lnu.se/skolpersonal](https://lnu.se/skolpersonal)

Linnéuniversitetet

FRÅGAN

Vilket är det bästa råd du har fått från en annan chef eller ledare?

Text: Emelie Henricson

Lena Gustavsson
Skolchef och avdelningschef för förskolorna, region Gotland

Tina Örnberg
Rektor Montessori friskola, Gotland

Michelle Näslund
Rektor Jensen grundskola och gymnasium, Tungalsta, Stockholm

Cecilia Hansen
Rektor Innovitaskolan Joriel, Fruängen, Stockholm

"Var aldrig så orättvis att du behandlar alla lika"

! – Ett av de viktigaste jag fått är att man måste vara sig själv. Man måste vara autentisk. Sen tänker jag ofta på rådet "80/20", när man ska jobba med förändringar och utveckling. Det måste vara 80 procent förankring och förarbete, för då blir det bara 20 procent bekymmer efteråt. Är man för snabb och inte får medarbetare att förstå vad det är man håller på med, då blir det i stället 80 procent efterarbete. Ett sista råd jag fått är var aldrig så orättvis att du behandlar alla lika. Vill man ha samma resultat så kan man inte göra på samma sätt överallt, för alla har olika förutsättningar. Man måste få göra på olika sätt, bara man vet vad det är som alla ska nå fram till.

"Du kan inte vända ut och in på dig själv"

! – Att alla inte kan få som de vill. I början av min rektorskarriär ville jag att alla skulle vara nöjda, men det är helheten och den övergripande bilden jag har som rektor och därför måste jag bestämma ibland. Jag tycker det har skett naturligt, när jag väl förstod att jag inte kan vända ut och in på mig för att alla ska få som de vill, för då blir jag en otydlig ledare. Men när jag talar om vad jag vill, betyder inte det att medarbetarna inte får tycka till också. Alla kan inte få lönen de vill, semester när de vill eller driva egna frågor hur som helst – det måste finnas ramar. Sedan har jag en skola med profil, det är en fördel. Vi har ett ramverk i Montessoripedagogiken.

"Hon gav mig rådet att se till att alla får vara med"

! – Jag har fått ett specifikt råd av min förre biträdande rektor, Karin Karlsson som jobbar på Kunskapsskolan i dag. Jag var ganska ivrig tidigt i mitt skolledarskap och ville att det skulle gå fort framåt. Hon gav mig rådet att se till att alla får vara med. När jag ser lösningar på problemet så är inte jag där för att visa mig störst, bäst och vackrast, jag behöver få med mig mitt team – oavsett om det är lärare eller ledningsgrupp. Det finaste jag lärde mig av henne är också; "låt de andra känna att det var de som kom med idén, för du ska inte skina – du ska leda en skola." Ett fantastiskt råd för att få alla att känna sig delaktiga och att det inte är toppstyrt. Har vi en sund verksamhet som rullar på, där jag inte behövs, då har jag nått fram som ledare.

"Relationsbyggande är en grundpelare"

! – Att relationsbyggande är en grundpelare i ens ledarskap, och vikten av transparens och delaktighet. Att låta alla vara med i processen och ha is i magen när förändringar ska ske. Jag har jobbat som rektor i 26 år, och började som 24-åring vilket jag ibland kan tänka är på tok för tidigt – men jag kom på det själv ganska tidigt och genom att se andra skolledare. Innan jag själv blev rektor hade jag en fantastisk rektor som satte avtryck i mig redan från start kring just det här.

Skolsverige runt

Skolledare på nya jobb och uppdrag, siffror på lärartätheten och metoder för att få elever med hög frånvaro tillbaka till skolan. Det är några frågor som tagits upp kring skolan senaste tiden.

Text: Håkan Söderberg

Jobb

"Att prata om skolplikt och att alla måste gå i skolan, det skapar bara mer ångest."

► Terapeuten Johanna Goa ger råd i tidningen Mama om barn som av olika skäl inte vill gå till skolan.

DISTANSUNDERVISNING
"Vi har sett goda resultat hos majoriteten av eleverna. Fyra elever i årskurs 9 har nått full behörighet till gymnasiet, vilket är mycket glädjande."

► Det säger rektor Anders Wallin, rektor i Göteborg som sedan i höstas drivit distansundervisning för elever med allvarlig skolfrånvaro, till tidningen Sveriges Lärare. I våras gick 75 procent av dem tillbaka till vanlig undervisning. Nu erbjuds elever från hela Sverige med hög skolfrånvaro den här möjligheten.

28 oktober kommer nästa nummer av Skolledaren.

"Det här är en viktig pusselbit för att stärka läsningen, språkutvecklingen och likvärdigheten i svensk skola."

► Utbildnings- och integrationsminister Simona Mohamsson om att alla elever från den 1 juli ska ha rätt till ett bemannat skolbibliotek.

12

► Det går i snitt 12,0 elever per lärare i Sverige. Lägst är lärartätheten i Stockholm med ett snitt på 13,2 elever per lärare. Den högsta lärartätheten bland landets kommuner har Dorotea med 7,2 elever per lärare.

"Efter att ha arbetat länge med förskolan och grundskolan ser jag fram emot att få fokusera mer på gymnasieskolan, och inte minst på införandet av ett nytt betygssystem."

► Lotta Edholm som efter knappt tre år som skolminister i juni blev Sveriges gymnasie-, högskole- och forskningsminister.

Utbildning

Intressant

"Jag vill vara en del i att skapa fina skolminnen för andra och att göra skillnad. Mina egna skolminnen är få och inte alltid bra. Skolan är mycket bättre numera. Jag känner stor tillit till dagens skola och ser fram emot att börja jobba i Stureby."

► "Det var bättre förr" är inte Mattias Wahlströms melodi. Nu blir han ny rektor på Sturebyskolan.

! **"Jag tror att det är viktigt att det på skolorna finns en hög lärarbehörighet och tillgång till elevhälsa. Just Färjestadens högstadium är en ny skola med en genomtänkt pedagogisk miljö som verkligen kan möta eleverna. I dag väljer vi skola på ett annat sätt än förr, så det blir viktigt att ha hög kvalitet."**

► Skolchef Karin Berggren berättar i tidningen Barometern om varför relevantalet ökar i Mörbylånga kommun.

ÖKAD TRYGGHET I SKOLAN

Så skapar ni en trygg och säker skolmiljö – utan att begränsa friheten

Att skapa en öppen och välkomnande skola, samtidigt som man garanterar trygghet för både elever och personal, är en utmaning. Med Saltos innovativa passerkontrollsystem kan ni uppnå just detta, utan att inskränka elevernas rörelsefrihet.

KONKRETA FÖRDELAR FÖR ER SKOLA:

- Styr exakt vilka dörrar som ska vara öppna – och när
- Dörrarna låses automatiskt efter skoltid
- Spärra borttappade kort eller taggar direkt
- Aktivera lockdown snabbt vid krissituationer
- Föreningar och grupper får egna, tidsstyrda passerkort/taggar
- Enkel administration i en användarvänlig plattform

Kontakta oss redan idag eller skanna QR-koden för mer info →

salto
INSPIRED ACCESS

salto**systems.se** | **info.se@saltosystems.com** | +46 8 755 87 00

SALTO WECOSYSTEM

► Missa inte!

Den 28/10 kan ni träffa oss på Lärkraft på Stockholmsmässan, årets stora kompetensutvecklingsdag för lärare och rektorer.

NÄR BARN BERÄTTAR FINNS DET HOPP.

Det är första steget till förändring.

Ge fler barn möjlighet att berätta. Swish: 9015041 | Plusgiro: 90 15 04-1

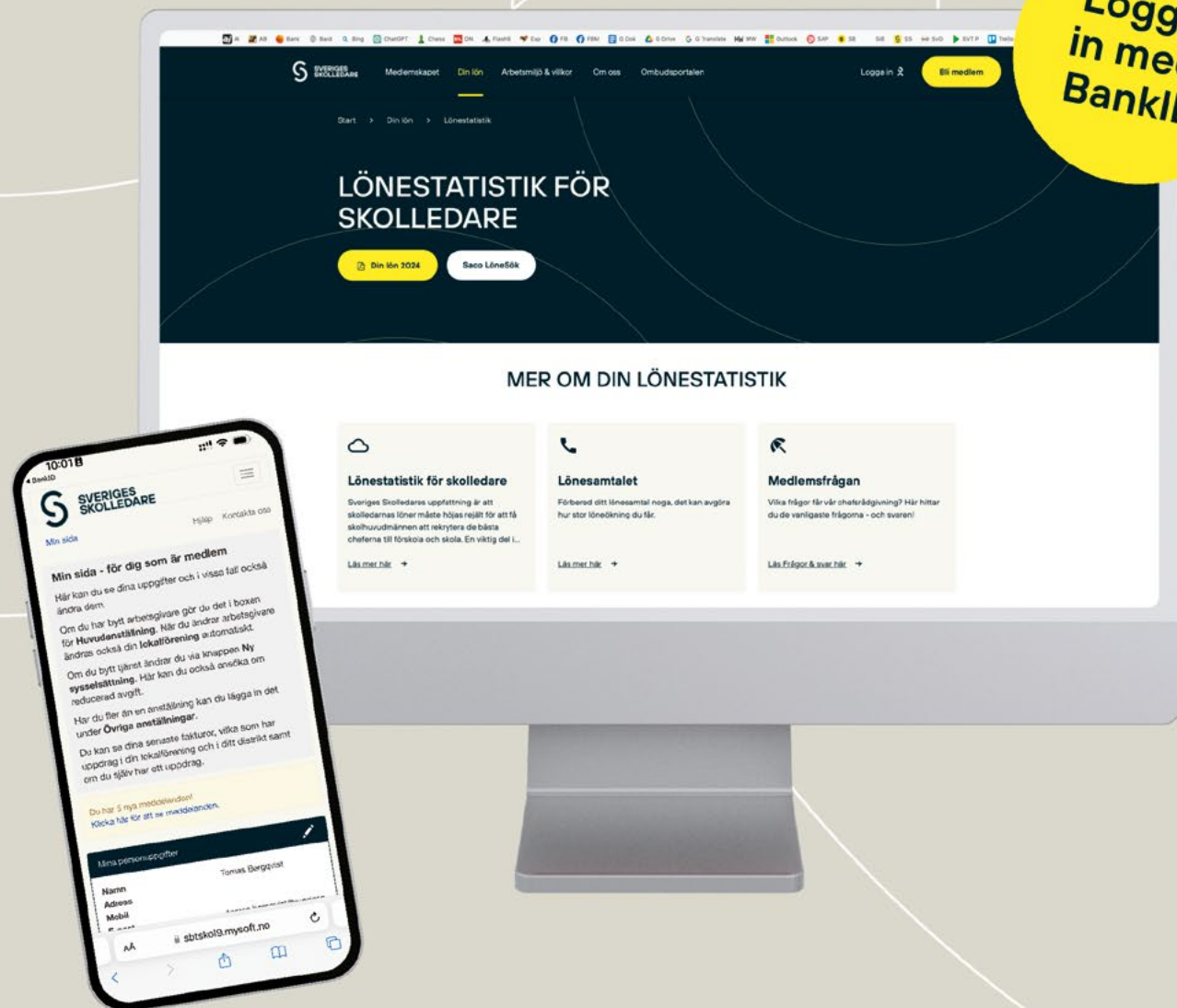
BRIS

MISSA INTE ÅRETS VIKTIGASTE ENKÄT

Se till att vi har rätt mejladress så du inte missar chansen att påverka din lön! Löneenkäten är ett kraftfullt verktyg för att förbättra skolledares arbetsvillkor och löner. För att säkerställa att du får enkäten i oktober, logga in på Mina sidor på sverigesskolledare.se och uppdatera din mejladress med BankID.

Tillsammans höjer vi skolledarlönerna!

Logga
in med
BankID

DARIA RAMZI

Vi kan inte blunda för elevernas digitala värld

Det finns stunder i skolans värld som etsar sig fast. En blick från en elev som flackar. En kropp som krymper ihop. Ett barn som inte längre skrattar i korridoren. En elev som inte längre dyker upp. En annan som avstår idrotten. I de ögonblicken talar tystnaden högre än alla ord i ordboken. Och vi som leder skolor måste våga höra de tysta ropen på hjälp.

Kära rektor, du vet precis vad jag menar. Du har suttit i elevhälsomöten där siffror radas upp, där åtgärdsprogram skrivs och där man försöker pussla ihop ett system för att fånga elever som faller. Där delegering är huvudfokus för att känslan av att du ska räcka till ska infinna sig men den eviga budgetfrågan dyker upp om och

"Barn i dag kämpar inte bara i klassrummet."

Daria Ramzi
Verksamhetschef för
vuxenutbildningen MoA
Lärcentrum, föreläsare
och tidigare rektor på
grundskolan Vittra
Samset i Jönköping.

om igen. Du har mottagit samtalet från den uppgivna föräldern. Du har säkerligen stått i korridorerna och känt tyngden i ansvaret som du faktiskt bär. Du har eventuellt kommit till insikt om att du inte kan täcka på alla plan och att uppdraget inte blir lättare.

Att vara skolledare handlar inte bara om en box paketerad av struktur, organisering, budget, resultat och systematik – även om allt det är avgörande. Det handlar lika mycket om mjuka värden och att våga leda med mod. Mod att se det vi helst skulle blunda för.

DET ÄR LÄTT att prata om psykisk ohälsa bland barn och unga som ett nytt fenomen. Vissa påstår att det är en bredare samhällsfråga, andra att det börjar i hemmet. Men barn har alltid kämpat med ensamhet, press och utsatthet. I dag är det tydligare, synligare och konsekvenserna slår hårdare. Två parallella världar förstärker slaget: Skolans värld och den digitala världen. Den ena världen utesluter inte den andra.

Barn i dag kämpar inte bara i klassrummet. De kämpar i en global jämförelsekultur. I deras flöden rullar bilder av perfekta kroppar, framgång och status. I flödet florerar en kultur om att skolan inte är så jätte viktig, att pengar är makt och ständiga influerande uppmaningar. I den världen lyser uppmaningarnas vägledande ord starkare än vad föräldrarnas fostran lyckas göra.

Att aktivt motverka mobbning är en medveten handling som du och din personal behöver göra varje dag. Med ögon i nacken behöver du ha kunskap om sociala medier, spelen, chattrummen, apparna som trender, challenges som är virala, ord som sårar och handlingar som skaver. Du behöver leda med förståelse för det åldersadekvata sammanhanget.

OM ELEVENS HÄLSA ska främjas i skolan kan vi inte blunda för uteblivna likes och emojis och bilder som skickats runt via Snapchat. I dag är det skillnad att skicka ett "k" i jämförelse med ett "ok" på ett sms. Det finns dolda budskap vi vuxna behöver förstå. Vi kan därför inte enkelt säga "Det hande inte på skoltid, så det är vårdnadshavarnas ansvar". Vi bör i stället säga "Hur kan vi samverka med vårdnadshavare så att vi tillsammans bekämpar det som inte fungerar för barnen? Och hur kan jag som skolledare organisera för de utmaningar vi står inför?". Barnen bär hela sitt liv in genom våra skolentréer. Vi måste förstå båda världarna. Först då kan vi skapa en skola där kunskap får plats. ■

Läs en längre text av Daria Ramzi på Skolledaren.se och ta del av hennes sätt att arbeta för att upptäcka mobbning.

Anmäl dig till
vårt populära
nyhetsbrev på
[Skolledaren.se](https://skolledaren.se)

Prenumerera på Skolledare Fredag

Få de senaste nyheterna,
reportagen och politiska besluten
som berör dig som skolledare
i din mejlkorg, varje fredag.

Glöm inte att
följa oss i sociala medier
för ännu fler nyheter.
Du hittar oss på
LinkedIn och
Facebook.

SKOLLEDAREN.

Tina Lyckman har
varit fackligt aktiv i
många år. Nu tar hon
över lokalföreningen
i Stockholms stad.

Hon leder Sveriges Skolledares största lokalförening

I augusti lämnade Tina Lyckman sitt rektorsuppdrag i Stockholm för att på heltid bli ny ordförande för Sveriges Skolledares lokal-förening i Stockholms stad, förbundets största lokalförening.

– Det känns spännande! Och ett jätteviktigt uppdrag. Precis som skolledarna ute på fältet så behöver vi som jobbar fackligt vara agila och hänga med i utvecklingen, säger hon.

Text: Sten Feldreich Foto: Filippa Ljung

Tina Lyckman menar att det finns stora möjligheter att forma och utveckla lokal-föreningen.

– Nu när alla samlats i Sveriges Skolledare ingår så många fler skolformer som inte ingick när vi var Sveriges Skolledar-förbund och Lärarförbundet Skolledare. Så det gäller att fånga upp och driva de frågor som de olika medlemsgrupperna tycker är viktiga.

Tina Lyckman betonar vikten av att ha "örat mot rälsten", både lokalt och nationellt, och att sträva efter god samverkan på alla plan. Hur kan lokalföreningen jobba för att skolledarnas förutsättningar ska bli så bra som möjligt?

Den framtid som väntar med minskade elevgrupper innebär att facket kommer att få jobba med nya typer av frågor, spår Tina Lyckman.

– Det finns en stor risk att fler skolor och förskolor kommer att stängas på grund av minskande barn- och elevkullar. Det kommer att drabba alla i skolans värld, inte bara förskollärare och lärare. Även skolledare och rektorer kan komma att hamna i övertalighet. Därför behöver vi jobba proaktivt med den typen av frågor, både tillsammans med arbetsgivaren och andra fackförbund som är knutna till skolan.

I BOTTEN ÄR Tina Lyckman SO-lärare för årskurs 4–9 och började som lärare i Västerås 2002. Hon blev fackligt engagerad 2006 när det saknades ett fackligt ombud på skolan där hon arbetade och blev med tiden alltmer intresserad av hr- och skolledarfrågor. Under några år arbetade hon deltid som biträdande kommunombud i Västerås.

”Vi får aldrig glömma bort att ha elevens bästa i centrum.”

– Jag har alltid varit intresserad av organisations- och verksamhetsutveckling och var tjänstledig ett läsår för att plugga hr-frågor i Australien.

TILLBAKA I SVERIGE gick hon en trainee-utbildning som Västerås stad höll för de som var intresserade att bli skolledare. I den vevan träffade hon sin blivande man i Stockholm och flyttade dit. 2013 blev hon skolledare på Värmdö och något år senare engagerade hon sig fackligt i dåvarande Sveriges Skolledarförbund.

2017 kom hon till Stockholms stad och 2019 valdes hon in i styrelsen för Sveriges Skolledarförbund. År 2020 startade hon en skola från grunden i Stockholm; Lindeskolan i Enskede Gård, en kommunal F–6 skola. Sedan 2021 har hon arbetat 20 procent fackligt, under vårterminen i år 50 procent. Hon valdes till ordförande vid årsmötet i våras och har arbetat parallellt med den avgående ordföranden som går i pension i oktober.

TINA LYCKMAN HAR en ledstjärna som hon tycker att alla som arbetar inom eller med förskola och skola bör följa. – Vi får aldrig glömma bort att ha elevens bästa i centrum vid beslutsfattande, då vi planerar, organiserar, prioriterar och agerar, anser jag. ■

AMBASSADÖRSPROGRAMMET

Stärkt samarbete mellan elever och rektor i nytt program

Ett nytt ambassadörsprogram ska stärka samarbetet mellan rektorer och elevkårer i gymnasieskolan. Under ett år kommer utvalda rektorer och elevkårsaktiva fungera som ambassadörer med uppdrag att sprida kunskap och inspirera till ökat samarbete för att skapa tryggare och mer utvecklande lärmiljöer.

Text: Sten Feldreich

En av de fem utvalda skolorna är Anna Whitlocks gymnasium i Stockholm som öppnade 2018 och som driver undervisningen i Anna Whitlocks anda. Anna Whitlock var en pionjär i skolvärlden i slutet av 1800-talet och införde en ny pedagogik med självstyrande elevråd, föräldradagar, koncentrationsläsning, fria ämnesval och omväxling mellan praktiskt och teoretiskt arbete. Anna Whitlock menade också att föreningslivet är en viktig del i ett demokratiskt samhällsliv.

SÅ FÖRENINGSLIVET PÅ skolan är något som Carina Rudolph Lundberg, rektor på Anna Whitlocks gymnasium, stöttar. Här finns en mängd intresseklubbar som drivs i föreningsform. – Eleverna får lära sig hur man bildar en förening, hur de demokratiska beslutsvägarna fungerar och hur ekonomin sköts. Skoltidningarna är ett bra exempel i demokratiarbetet. – Eleverna skriver om stort och smått och tidningarna gör att eleverna känner att de har en röst. Eleverna hos oss är alltid i centrum, det tror jag är en viktig nyckel. Vi vill att eleverna ska växa, att de ska komma hit och få lust att lära. Utbildning är identi-

”Vi vill att eleverna ska växa, komma hit och få lust att lära.”

Rektor Carina Rudolph Lundberg vill lyfta eleverna.

tetsskapande och i gymnasieåldern är det väldigt betydelsefullt. Elevkåren på skolan har bildat ett så kallat påverkansutskott som driver specifika arbetsmiljöfrågor tillsammans med skolans elevråd, AW-rådet, som rör elevernas utbildning och där de fackliga organisationerna ingår tillsammans med arbetsgivaren. I samverkansrådet sitter elevskyddsombuden då det handlar om elevernas arbetsmiljö. **AMBASSADÖRSPROGRAMMET ÄR ETT** gemensamt initiativ från Sveriges Skolledare och organisationen Sveriges Elevkårer och arbetsmiljö och psykisk hälsa

är temat under den första träffen för de utvalda ambassadörsskolorna. I enkäter som Sveriges Elevkårer gjort framkommer att elever tycker att det är stressigt i skolan och att den psykosociala miljön är jobbig. – Där kanske vår skola sticker ut lite grann eftersom vi har längre lektionspass, så att man faktiskt hinner göra saker. Vi är också noga med att eleverna blir placerade i klassrummen och har sina bestämda platser. För det är också sådant som eleverna svarat på i enkäter; att de tycker det är jobbigt att gå in i klassrummen när de inte vet var de ska sitta någonstans. Eleverna måste känna att de är en del av den förändring de vill se. ■

Rabatter & förmåner

Fackligt stöd, försäkring, kompetensutveckling och rabatter. Allt det, och mycket mer, får du som medlem i Sveriges Skolledare. Hitta intressanta erbjudanden som passar dig.

Fackligt stöd

Det fackliga företräderskapet i Sveriges Skolledare präglas av en hög kompetens och ett stort engagemang.

- Chefsrådgivning, med arbetsrättsligt stöd och förhandlingshjälp.
- Lönestatistik.
- Lönerådgivning.
- Stöd till lokala förtroendevalda.

Trygghet & ekonomi

Som medlem i Sveriges Skolledare blir du erbjuden ett förmånligt paket av försäkringar och banktjänster.

- Pensionsrådgivning.
- Sveriges bästa inkomstförsäkring. Som medlem kan du få ersättning i upp till 150 arbetsdagar. Ersättningen är 80 procent av lönen upp till en månadslön på 100 000 kronor.
- Medlemsförsäkringar för extra trygghet, bland annat olycksfallsförsäkring, sjukförsäkring, livförsäkring, hemförsäkring och bilförsäkring till förmånliga villkor.
- Banktjänster och medlemslån via Danske Bank, SEB och Swedbank.

Utveckling & inspiration

En kontinuerlig kompetensutveckling är viktig för att du som ledare ska kunna utvecklas

Illustration: Getty Images

som chef och ledare i en kunskapsorganisation. Vi erbjuder dig som medlem ett urval av speciellt inriktade kompetensutvecklingsmöjligheter.

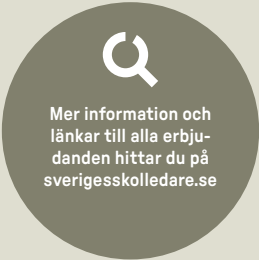
- En rektors första 100 dagar – stödmaterial och verktyg för dig som är ny i tjänsten.
- Skolledarkvarten – digitalt veckomöte för medlemmar och förtroendevalda.
- Event och utbildningar: Nordiska Skolledarkongressen m.fl.

Rabatter & erbjudanden

Dra fördel av styrkan i ditt medlemskap med förhandlade rabat-

ter på bland annat resor, hotell och många speciella rabatter.

- Res och bo billigare – rabatter på resor, tåg och båt till hotell och andra semesterboenden.
- Läsning med medlemsrabatt.
- Folklådan – en krisberedskapslåda till medlemspris.
- Bokrabatter.

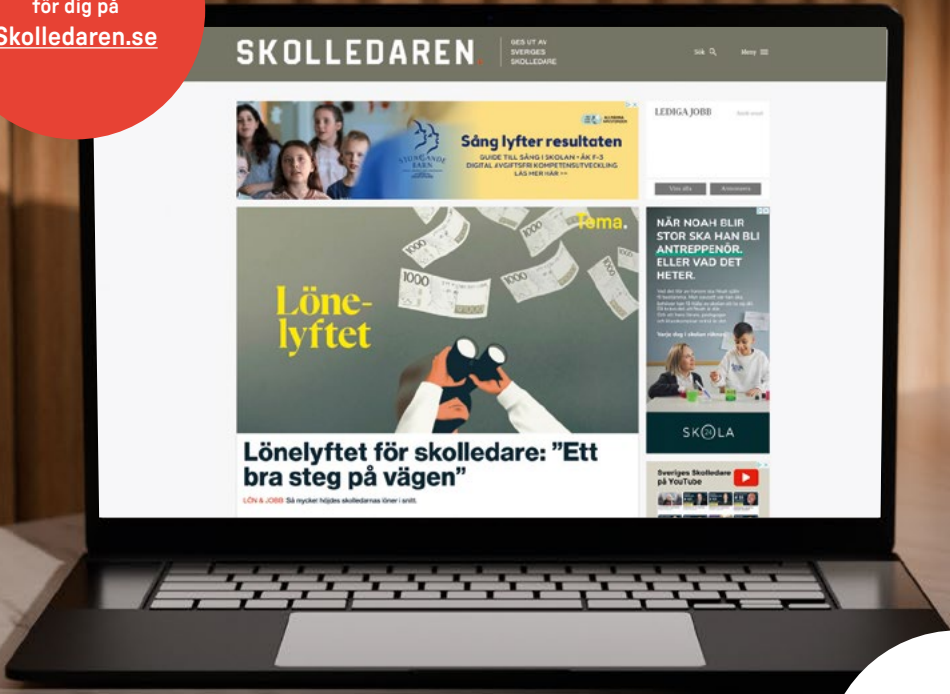

Pensionsrådgivning

Alltid senaste nytt på sajten

Få de senaste nyheterna, reportagen, krönikorna och politiska besluten som berör dig som skolledare.

Hitta läsningen för dig på [Skolledaren.se](https://skolledaren.se)

Glöm inte att följa oss i sociala medier för ännu fler nyheter. Du hittar oss på LinkedIn och Facebook.

Posttidning B

Avs: Sveriges Skolledare
Box 27038
102 51 Stockholm

SMART®

jubileumskampanj SMARTBOARD

Köp 3 för
79 970 kr
26 657 kr/st

Alla funktioner
i skärmen
utan
licenskostnad

Netsmart fyller 25 år!

Ingår i jubileumskampanjen:

- ✓ Jubileumspriser
- ✓ Onlineutbildning
- ✓ **5 års garanti**
- ✓ 5 års SMART Remote Management
- ✓ Kostnadsfria Lumio och SMART Notebook ingår

Alla
kampanjer:

Sveriges mest
köpta

Lärare behöver rätt arbetsverktyg

*Priser ex moms, frakt, installation och kemikalieskatt. Kampanjerna gäller order lagda och fakturerade innan den 30 september 2025, eller så långt lagret räcker.

netsmart **25 ÅR**

www.smartboard.se | info@netsmart.se | 010-150 06 00